

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2016 Bc. LUKÁŠ STUHLÍK

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
Pedagogická fakulta / Katedra výtvarné výchovy

Bc. Lukáš Stuchlík
Učitelství výtvarné výchovy pro střední školy
a základní umělecké školy

Kulty
Diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. David Medek, Ph.D.
Olomouc 2016

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval samostatně a použil pouze uvedené
prameny a literaturu.“

V Olomouci dne

Podpis autora práce

Poděkování:

Na tomto místě bych rád poděkoval svému vedoucímu práce Mgr. Davidu Medkovi, Ph.D. za odborné rady, konzultace a veškerou pomoc při celém studiu. A dále pak celé rodině a přátelům za vytrvalou podporu při studiu, zejména pak Anetě Jeníčkové.

„Člověk se pro člověka musí stát Bohem.“

OBSAH

Úvod	8
1. Náboženství	10
1.1. Co je to náboženství? Vybrané teze	10
1.2. Funkce náboženství a jejich existence v době moderní, potažmo postmoderní	13
2. Světská náboženství	16
2.1. Občanská náboženství	16
2.2. Politická náboženství	18
2.3. Nacismus	19
2.4. Komunismus	20
2.5. Shrnutí občanského a politického náboženství	20
3. Kult	22
3.1. Kult osobnosti	22
3.1.1. Místo zrození kultu osobnosti	23
3.1.2. Etablování kultu osobnosti v prostředí	24
3.1.3. Udržování kultu osobnosti	25
3.1.4. Shrnutí kultu osobnosti	27
4. Zobrazování kultu osobnosti a světského náboženství	28
4.1. Egypt	28
4.2. Římské sochařství	30
4.3. Napoleon Bonaparte	32
4.4. Třetí říše	35
4.5. Socialistický realismus	37
4.6. Jiné příklady kultu osobnosti a jeho soch ve světě	39
4.7. Kult T.G.M.	41
5. Praktická diplomová část	44
5.1. Východiska	44
5.2. Realizace	47
5.3. Inspirační zdroje	52
6. Didaktická část	54
6.1. Parafráze	54

6.2. „Selfičko“	59
6.3. Baroko	61
Závěr	63
Seznam vyobrazení	64
Bibliografie a internetové zdroje	67
Anotace	72

Úvod

V diplomové práci se zabývám především kultem osobnosti, ačkoliv název práce je slovo *Kulty* – blíže nespécifikované. Rozdělena je do tří hlavních částí – teoretická, praktická, didaktická. Teoretická část je doprovodným textem, obhajobou koncepce práce praktické. Klade si za cíl uvést fenomén kultu osobnosti do širších souvislostí. Úkolem je totiž představit kult a kult osobnosti jako společensky podmíněný. První kapitola se zabývá problematikou náboženství, respektive ji nastiňuje vybranými tezemi sociologů. Uvádí tento společenský fenomén do prostor, kde může náboženství existovat bez nadpřirozeného boha. Tím je myšleno světské náboženství a především pak náboženství občanské a politické, o kterých pojednávají kapitoly následující. Tyto náboženství jsou uvedeny jako navzájem se prolínající, ale s vlastními specifickými aspekty. Zároveň je v textu nastíněn jejich vztah k tradičním náboženstvím, který může být kladný, být přímo proti nim nebo ve vztahu ambivalentním. Je nasnadě se domnívat, že tyto formy náboženství by zřejmě nevznikaly, nebýt krizí v tradičních náboženských institucích a že jsou až plodem novověku. Ve většině příkladů tomu tak je.

Občanská a politická náboženství mají svůj systém uctívání a kulty jako původní formy náboženství. Středobodem jejich uctívání jsou sakralizované ideje a ideologie. Ty pak bývají ztělesněny v jednu fyzickou bytost. Vytváří se prostředí pro vznik kultu osobnosti. Tomu, co je to kult osobnosti, jaké jsou jeho znaky, podmínky vzniku a jaký je jeho vývoj, se věnuje třetí kapitola. Jsou zde uvedeny příklady projevů tohoto specifického fenoménu, který našel své místo jako nový pojem ve 20. století – především pak diktaturách a totalitních režimech. V diplomové práci se však pomocí příkladů snažím poukázat, že se může nacházet i ve státech s demokratickým systémem.

Vzhledem k praktické části se snažím uchopit kult osobnosti především ve výtvarných projevech, které mají v praktikování kultu osobnosti svoje významné místo. Výtvarná forma praktické práce a vlastní zájem v textu redukuje výtvarné projevy kultu osobnosti především na oblast sochařství. Tomu je věnována kapitola, ve které jsou vybrána sochařská díla, která mne oslovují a ve kterých mi připadal kult osobnosti nejnápadnější. Záměrně jsou vybrány

historické epochy a výtvarná díla přesahující klasicky chápaný kult osobnosti, který je skloňován především s 20. stoletím. Domnívám se, že spolu jednotlivé ukázky souvisí. V některých nelze popřít návaznost jedné epochy na druhou. V této části jsou u vybraných příkladů obrazové ukázky.

Část praktická popisuje východiska a realizaci samotného výtvarného díla. Jedná se o tři převážně dřevěné figurální sochy. Těla všech tří soch jsou stejná a napodobují gotickou řezbu. Mění se však v hlavách, respektive tvářích. Jsou to podobizny posledních českých prezidentů. V textu je uvedeno, proč jsou prezidenti ztvárněni jako kultické sochy světců. Zda v jejich osobách vidím projev kultu osobnosti a proč, s odkazy na kapitoly v teoretické části. V textu o praktické části již není možné zachovávat objektivní stanovisko, jelikož se domnívám, že to ani z podstaty výtvarného díla, které je vázáno na autora, není možné. Výtvarné dílo je vždy subjektivní, tudíž z pozice autora nemohu zastávat objektivní pohled, objektivně hodnotit, obhajovat. V této části práce jsou uvedeni autoři, kteří mi byli částečnou inspirací. Text je doplněn fotografiemi prací vlastních a jiných autorů.

V didaktické části jsou tři témata, projekty realizované ve výuce na základní škole. Obsahem není kult osobnosti, ale jiná související témata vhodněji a snáze zpracovatelná ve školním prostředí. V textu se nachází ukázky prací žáků.

1. Náboženství

Pro souvislost diplomové práce považuji za nutnost tuto první kapitolu věnovat náboženství. Tento fenomén zde není rozebrán z hlediska teologie, filosofie, psychologie. Není rozebrán vůbec, neboť to není cílem této práce. Náboženství je zde pouze nastíněno, tak jak jej zkoumá sociologie. Přesto je tato kapitola důležitá pro další souvislosti diplomové práce jak textové, tak praktické. Jsou zde položeny otázky co je to náboženství, které jsou vykládány jako společenský konstrukt. Autoři, kteří jsou zde uvedeni, jsou jen zlomkem z významných myslitelů, kteří k náboženství takto přistupovali.

1.1. Co je to náboženství? Vybrané teze

Náboženství bychom neměli považovat za samozřejmou danost, kterou je možné uchopit empirickým pozorováním. Empiricky zkoumat lze pouze skutečnosti, které považujeme za náboženské, jako například texty, instituce aj. Jedná se o problematický pojem, který v žádném případě není univerzální. To dokazuje i fakt, že v mnoha jazycích po celém světě neexistuje ekvivalent ke slovu náboženství. Tento pojem je částečně produktem historických a politických podmínek naší kultury. S jeho pomocí se odborníci snaží vymezit jeden z významných projevů lidské činnosti. Někteří badatelé se domnívají, že vlastně ani není možné náboženství definovat. Především pak ze sociologické roviny, kdy jak se mění společnost, mění se i náboženství. Tento fenomén je závislý na dalších kontextech politických, ekonomických, psychologických, kulturních či historických.

Émile Durkheim definoval náboženství takto: „*Náboženství je jednotný systém víry a praktik vztahujících se k posvátným věcem, tj. k věcem odtažitým a zakázaným; systém víry a praktik, které sjednocují všechny své přívržence v jediném morálním společenství nazývaném církev*“.¹ Tato definice je velmi důležitá v tom, že se v ní víra nevztahuje k bohu a bohům. Nesnaží se vysvětlit co to bůh je. Proto se mezi sociology náboženství stala populární. Klasičtí sociologové jako Comte, Durkheim, Marx a Weber chápou ná-

1 LUŽNÝ, Dušan, *Náboženství a moderní společnost*, str. 40

boženství jako sociální konstrukt, jako prostředek, pomocí kterého se fixují společenské vztahy a vytváří etická stanoviska.

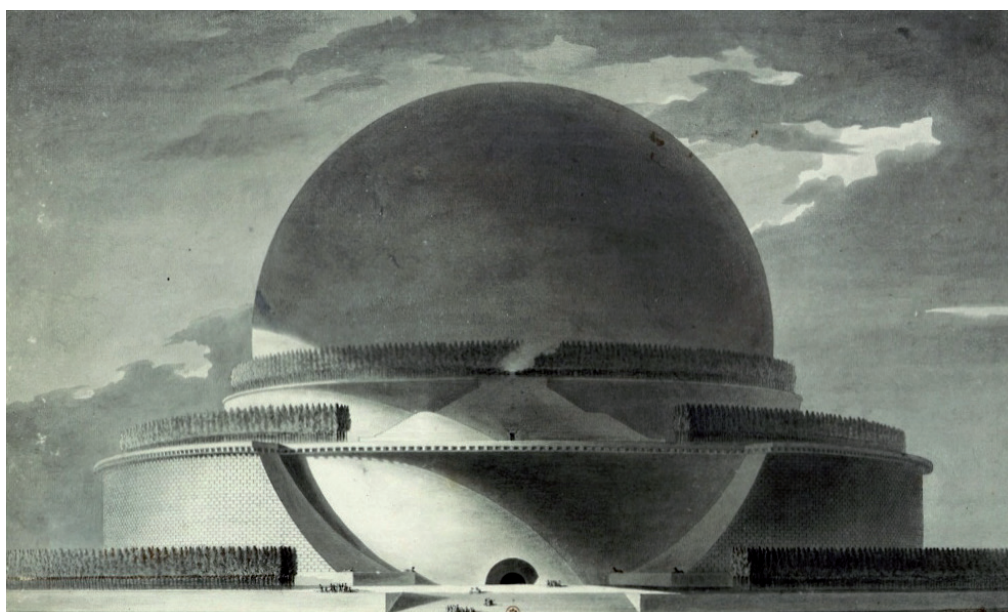
Auguste Comte považoval náboženství jako součást etap vývoje lidstva. Stav lidského vědění rozdělil do třech stádií – teologické, metafyzické a pozitivní. Teologické stádium rozdělil do tří fází, ve kterých popisuje vývoj náboženství. První fází je fetišizace. Zbožštění předmětů či jevů, ve kterých se skrývá nadpřirozenost. Takováto víra v nadpřirozenost určitých věcí je vnímána individuálně a intenzivně. Díky tomu tak nebylo třeba vytvářet systém, který by byl spojen s prostředníkem – kněžím. Vývojový mezistupeň Comte spatřuje v uctívání hvězd. Ty jsou mimo náš prostor, univerzální pro všechny. Pro jejich uchopení byl již potřeba někdo, kdo by jejich význam, opravdovou nadpřirozenou hodnotu, vysvětlil. Vznikl tak prostor pro kněze, který hvězdám přisuzoval funkce a významy. Náboženské praktiky se začali institucionalizovat.

Polyteismus je další fází teologického stádia lidského vědění. Zde dochází k oddělení nadpřirozeného ideálního božského světa se světem pozemským, který je pouze odvozen, podřízen a je na nižším kvalitativním stupni. Došlo k redukci jevů na obecnější principy od uctívání fetišů k abstraktnímu – širšímu bohu. Přejít v monoteistickou fázi si Comte vysvětluje tak, že nad božstvem nebo spíše mimo něj, byla ještě jedna vyšší instance, která byla přirozená lidem napříč kulturami – osudovost, prozřetelnost, která se stala předobrazem jediného boha.

V druhém metafyzickém stádiu se lidé odklání od nadpřirozeného stvořitele. Ten je nahrazen přírodou, která je však chápána jako všeobecná a abstraktní.

Posledním je stádium pozitivní. To začíná jeho vlastní filosofií, ve které jsou společnost a svět zkoumány vědecky, empiricky – pozitivně, bez jakýchkoliv spekulací. Comte toto stádium považoval za začátek nové budoucnosti. Pozitivní věda společně s industrializací povede k dosažení harmonického sociálního řádu. Díky rozumu dojde k úpadku starých náboženství. Aby nedošlo ke společenské anomii, budou muset stará náboženství nahradit nová humanistická náboženství. *„Usiloval o vznik nového „náboženství humanity“ ...Náboženství mělo být založeno na uctívání „nejvyšší bytosti“, což bylo zbožštěné lidstvo a společnost. Hla-*

vou náboženství měl být „velekněz humanity“ sídlící v Paříži, který bude dohlížet na celosvětové zavedení principů pozitivní vědy do praxe. Comte též vymyslel modlitby, svátosti, obřady a svátky“.² Někteří autoři připisují pozdější Comteovy úvahy jeho duševní chorobě.³ Přesto můžeme najít paralely jeho utopických vizí v pozdějším budování kultů ducha, rozumu, státu, vlasti a i v totalitních režimech 20. století.⁴ Tomuto tématu se věnují další kapitoly této práce.

Obr. 1

Kritický postoj k náboženství zaujal také Karl Marx, přestože mu nevěnoval žádnou samostatnou práci. Marx vycházel z Fridericha Hegela, který chápal dějiny jako proces uvědomování si svobody jedince.⁵ Vedle Hegela byl pro Marxe inspirací Ludwig Feurbach. Ten považoval náboženství za první nevědomé sebeuvědomění člověka. Náboženství je vztah člověka k sobě samému, neboť bůh je jeho odcizenou podstatou. Čím více člověk vkládá do boha, tím víc se sám sobě odcizuje. Bůh je všemocný, zatím co já, člověk, jsem ve světě bezmocný. Marx díky Feurbachově kritice náboženství jej považuje pouze za společenský produkt. Náboženství vyčítá, že svět pouze vykládá. Nyní je podle Marxe čas, kdy člověk může a bude svět

2 LUŽNÝ, Dušan, *Náboženství a moderní společnost*, str. 23

3 NEŠPOR, R. Zdeněk, VÁCLAVÍK David a kol., *Příručka sociologie náboženství*, str. 392

4 Nikdy nerealizované pomníky lidského génia. Příkladem je dórský chrám v Postupimi určený pro Bedřicha Velkého od architekta Friedricha Gillyho, či Newtonův Kenotaf připomínající vesmírné těleso od vizionářského architekta Étienne-Louis Boulléeho, viz obr. 1

5 LUŽNÝ, Dušan, *Náboženství a moderní společnost*, str. 24 - 25

měnit. Tudíž dobu náboženství považuje za ukončenou. Úsilím člověka je zrušení všech forem odcizení se. Jednu z forem odcizení spatřoval v odcizení člověka, který vyrábí. Vyrobené zboží se člověku odcizuje.⁶ Žije svým vlastním „tajemným životem“ (např. tvorba ceny) a stává se až fetišem.⁷ Člověk se raduje, že si produkt koupil, schraňuje jej a je na něj pyšný.

Společnost by se tedy měla od náboženství osvobodit. Hlavní silou měl být nový mesiáš lidských dějin – dělnická třída.⁸ „*Náboženství je specifickou formou ideologie... Ideologie je samozřejmě nutné zkoumat, ale daleko důležitější je odhalit jejich producenty a popsat funkce, které ideologie (a tedy i náboženství) ve společnosti plní.*“⁹

Durkheim naopak považoval náboženství za hlavní zdroj veškerých výtoků lidstva, jako morálka a právo, politika, umění i věda. Náboženství tedy podle něho hraje velkou roli v socializaci člověka a v jeho upevnování solidarity. Má tak výraznou integrační funkci. Neexistuje společnost, která by nepotřebovala upevňovat svou kolektivnost a jednotu skrze city a představy. Toho „... je možné dosáhnout pouze prostřednictvím shromáždění, na kterých se jedinci znovu přesvědčují o svých společných cílech...“¹⁰ Každá společnost si vytváří svou formu vyznání. Ať už vyznání rozumu, víry v člověka, vědy.

1.2. Funkce náboženství a jejich existence v době moderní, potažmo postmoderní

Základní funkcí náboženství je překonávání rozporu mezi skutečností a ideálem. Pomocí něho lidé bojují s problémy své existence jako je smrt, zlo, utrpení a věří, že mohou být překonány. Navíc spása, dobro a věčný život náboženství nabízí a přislibuje za relativně nízký poplatek v podobě dodržování náboženských předpisů – rituálů. Úkolem náboženství je tedy přesáhnout lidskou přirozenost.

6 LUŽNÝ, Dušan, *Náboženství a moderní společnost*, str. 24 - 25

7 Srovnej s Comteovou první fází teologického stádia.

8 LUŽNÝ, Dušan, *Náboženství a moderní společnost*, str. 23

9 LUŽNÝ, Dušan, *Náboženství a moderní společnost*, str. 35

10 LUŽNÝ, Dušan, *Náboženství a moderní společnost*, str. 41

Podle Thomase Luckmana se tato snaha může projevat i ve společnostech, které se nepovažují za náboženské nebo které se dokonce proti náboženství vymezují. Náboženství může být přítomno i když se neprojevuje tak, aby bylo zcela jasně zřetelné. „*Za náboženství tak můžeme v tomto přístupu považovat nejen křesťanství či islám, ale také například komunismus, systém transcendentální meditace nebo holistické koncepce spojené s fenoménem New Age*“.¹¹

Podle jiných teorií je nutné rozlišovat co je a není náboženství více striktně. Mircea Eliade považuje náboženství, ve kterém není nadpřirozeno, za pseudonáboženství. U jiných autorů se můžeme setkat s výrazy paranáboženství či kvazináboženství. Jedná se o řadu hnutí a ideologií, které především sami sebe nepovažují za náboženství, kde je ale možné u nich spatřit jeho znaky.

Potom, co náboženství a církve ztratily monopol nad duchovní stránkou společnosti, oddělila se moc světská a duchovní, lidé dostali do rukou větší prostor k volbě. Každý si může vybrat náboženství. Tradiční náboženství a církve již nemohou svým věřícím svou představu autoritativně vnucovat a společně s novými se tak ocitají na trhu služeb, kde se nabízí své klientele. „*Pluralitní situace je proto situací tržní, v níž se náboženské instituce stávají tržními subjekty a náboženské tradice spotřebním zbožím*“.¹² V pestré nabídce náboženství si žádné nemůže nárokovat právo na objektivitu. Tím se pak horší postavení člověka, který hledá identitu v otázkách po bytí a společně s tím slábne koheze společnosti.

Přihlášení se jedince k nějaké náboženské skupině pro něho znamená akceptovat její hodnoty a vzdát se části své individuální autonomie. To se v dnešním individualizovaném světě chápe v podstatě negativně. Buď to k „odevzdání se“ dochází násilnou změnou identity nebo postupným procesem vnitřních změn. První případ bývá spojován s novými náboženskými hnutími především druhé poloviny 20. století, které bývají svou povahou totalitární. Pro takovýto proces konverze se ustálil výraz *vymývání mozku*, který se poprvé objevil v práci Roberta J. Liftona *Čínská reforma myšlení a psychologie totalitarismu*.

11 NEŠPOR, R. Zdeněk, VÁCLAVÍK, David a kol., *Příručka sociologie náboženství*, str. 124

12 NEŠPOR, R. Zdeněk, VÁCLAVÍK, David a kol., *Příručka sociologie náboženství*, str. 149

Na proces konverze k náboženským skupinám, potažmo ideologiím, mají vliv sociální okolnosti jedince. Velká část „obrácených“ ještě před procesem konverze zažívá mezní životní situace, vnitřní prázdnotu, ztrátu smyslu života apod. Jde o rozpor mezi požadovaným stavem a současnou situací, ve které se jedinec nachází, provázený napětím jak niterným, tak napětím ve vztahu k okolnímu světu. Toto napětí, tato „výkonnostní mezera“, je prostorem a příležitostmi ke konverzi.

Přesto, že především v západní Evropě stále dochází k odloučení lidí od církví, neznamená to odloučení od transcendentna a spirituality. Lidé si spiritualitu zprivatizovali. „...*Participují na rozšiřujícím se „spirituálním trhu“ – nakupují tzv. duchovní literaturu, čtou horoskopy, řídí se podle nich nebo jim „alespoň trochu“ věří, příležitostně navštěvují věštce či léčitele, užívají amulety apod.*“¹³ Naopak podle expertů na veřejné mínění, které uvádí týdeník Respekt v článku o ateismu, v Bohu věří více než 90 % Američanů. Dokonce počet amerických věřících roste a tradiční křesťanská víra zažívá dobu renesance. Tato skutečnost se pochopitelně odráží v politice USA, kde obě politické strany usilující o hlasy voličů, se snaží naklonit si sympatie věřících. Do svých předvolebních témat jistě nebudou zařazovat taková, jako jsou například sňatky homosexuálů.¹⁴

13 NEŠPOR, R. Zdeněk, VÁCLAVÍK, David a kol., *Příručka sociologie náboženství*, str. 171

14 UHLÍŘ, Martin, *Čtyři jezdci a jedna jezdyně*, Respekt 20/2014

2. Světská náboženství

V předchozí kapitole byla nastíněna problematika pojmu a významu náboženství. Náboženství má bezesporu řadu forem. Z toho vyplývá, že i interpretace náboženského fenoménu se budou různit. Pokud znovu vezmeme v potaz Durkheimovu „definici“, ve které je základem náboženství systémové uctívání posvátného blíže nespecifikovaného, můžeme náboženstvím označit množství jevů. Jestliže ale budeme za náboženství považovat pouze ty systémy, ve kterých je předmětem uctívání nadpřirozená bytost, pak jsou veškerá světská náboženství oxymóronem. V následujícím textu budou představeny takové společenské jevy, které nesou celou řadu úkazů, které náboženství minimálně připomínají. Pouze uctíványi nebudou nadpřirozené bytosti, ale různé ideje, ideologie, apod. Místo nadpřirozena abstraktní pojmy, místo bohů smrtelníci s charismatem rovnající se „božské auře“. Jakákoliv lidská činnost od vědy až po dějiny, od divadla až po sport, může být předmětem kultu a světského náboženství. V tomto textu se budeme věnovat dvěma jeho specifickým formám – náboženství občanské a náboženství politické. Ty se však překrývají a není snadné je oddělit.

2.1. Občanské náboženství

Ze slova občanské vyplývá, že zrod této formy „náboženství“ se vztahuje k počátkům moderních demokracií. I když bychom je našli dříve, již v antických polis. Zde kult a občanský život – politika, žily v symbióze. To ovšem jen do té doby, než se bohy začala zabývat filosofie. Díky ní již nešlo nadpozemské bohy integrovat do pozemského, politického společenství – státu.¹ Náboženství se tedy od světského oddělilo.

Po etablování křesťanství a jeho následném oficiálním uznání začala církev postupně náboženství osamostatňovat a nadřazovat nad stát. Stala se univerzální pro všechny státy tehdejšího světa a stála jako vyšší autorita nad nimi. Byla nositelkou morálních norem, ze kterých vycházely normy právní. Problém nastal v období novověku, kdy začalo výrazné štěpení církve a tedy i víry – co je pravá víra? Dříve nadnárodní nábožen-

¹ MAIER, Hans, *Politická náboženství*, str. 84

ství – nyní rozštěpené, prosazovalo své dílčí cíle v národních formách. Došlo k oslabení nadřazenosti státu a vztah náboženství – stát se otočil. Církev tak získala podobu státní církve.²

Osvícenečtí myslitelé věřili ve spojení obou stran v jednu. Věřili, že bude zavedeno vyznání víry, které bude respektováno všemi občany. Vznikl tak pojem civilního a občanského náboženství, který poprvé použil J.J. Rousseau.³ Podle osvícenců církev odpoutávala od státu a bylo tedy potřeba obě moci spojit v jednu občanskou víru. „*Osvícenecká kultura byla přesvědčena, že dobře uspořádaná společnost se nemůže obejít bez nějaké formy kolektivního náboženství, které by jedince učilo stavět veřejné blaho nad osobní zájem.*“⁴ V nově budovaných demokraciích si myslitelé uvědomovali, že by žádná demokracie nemohla existovat bez občanského náboženství, které by vedlo k věrnosti institucím a k oddanosti společnému dobru. Vlast a demokracie byly oslavovány jako vyšší ideál, jemuž by měl občan prokazovat věrnost, oddanost a úctu.

Tyto myšlenky vrcholily a nacházely své příznivce v období Velké francouzské revoluce. V tomto období se uctívání přesunulo od nadpřirozena právě ke světským entitám jako vlast, svoboda a rozum. Byly spontánně přetvářeny v posvátné. Formování evropského občanského náboženství bylo kritické k tradičním církvím. Nové „náboženství“ se totiž formovalo v prostředí, kde křesťanství a církev měly své privilegované postavení, kterého se nechtěly vzdát.

Specifický zrod občanského náboženství a jeho vývoj se formoval v americké demokracii. Především to ovlivnila pluralita náboženství, kdy se žádná církev neujala vůdčího postavení. Žádná církev si nenárokovala monopol na duchovní „zajištění“ občanů vznikajícího státu. Americké dějiny byly chápány jako mýty. Americká demokracie získávala vlastní posvátnost. Americký lid se sice dovolával boha, „...*ve skutečnosti byly předmětem jejich oddanosti kult amerického národa, jeho institucí, jeho dějin a hrdinů.*“⁵

2 MAIER, Hans, *Politická náboženství*, str. 85

3 GENTILE, Emilio, *Politická náboženství, Mezi demokracií a totalitarismem*, str. 23

4 Tamtéž

5 Tamtéž

Američané chápali svůj původ jako hrdinskou epopej, jako dějiny vyvoleného národa, nového Izraele. Národa, který uskutečňuje boží vůli a přispívá k obrodě lidstva. Vše před zraky boha.⁶ Nové myšlenky osvícenectví a demokracie zde byly zdařile míseny do křesťanských kontextů.

Američané chápali svou „boží zemi“ ne jako zemi zaslíbenou, útočiště pro lidi z celého světa, ale jako imperiální mocnost nadřazené civilizace anglosaské rasy, jejíž povinností je expandovat a šířit „svou víru“⁷. Americké občanské náboženství bylo mezi jinými státními variacemi jediným široce rozvinutým. S jistými kolizemi, během amerických dějin, má své místo v americké demokracii do teď. K utvrzování této americké podoby náboženství patřilo množství symbolů, rituálů a oslavovaných politiků – zakladatelů.⁸

2.2. Politické náboženství

Nové demokratické revoluce 18. století daly základy náboženství politickému. V obou těchto světských náboženstvích je motivem mýtus obrody – mýtus člověka a národa, který s novými idejemi bude spásou pro celý svět. Sakralizace národa od 18. do 19. století, kdy začaly vznikat národní státy, měla svou dohru ve století dvacátém, kde se mísila s řadou jiných myšlenek a ideologií. Nacionalismus se tak stal nejobecnějším projevem sakralizace své doby. Nacionalistická verze sakralizace politiky vyvrcholila v první světové válce, která byla chápána jako válka mezi dobrem a zlem.⁹ Takto je zřejmě chápána, respektive veřejnosti podávána, každá válka. Na čí straně je bůh? První světovou válku, dobro, zlo a boha paroduje divadelní hra Jára Cimrmana *České nebe*, ve kterém se nachází pantheon českých velikanů. Bohužel toto národní nebe je ve hře v područí nebe rakouského.

Věrnost a oddanost státu a národu dosáhla nelidských rozměrů v nových politických ideologiích mezi světovými válkami. Vznikli nový diktátoři sející nové totalit-

6 GENTILE, Emilio, *Politická náboženství, Mezi demokracií a totalitarismem*, str. 48

7 GENTILE, Emilio, *Politická náboženství, Mezi demokracií a totalitarismem*, str. 51

8 Den narození Washingtona se dokonce stal státním svátkem.

viz. GENTILE, Emilio, *Politická náboženství, Mezi demokracií a totalitarismem*, str. 48

9 GENTILE, Emilio, *Politická náboženství, Mezi demokracií a totalitarismem*, str. 14

ní ideologie do již připravené půdy. Na vrcholu svých sil měly tyto ideologie strhující moc podobně jako náboženská hnutí. Vyvolávaly fanatismus a nekonečnou chválu, vedly k obětem a ukrutnostem. Zároveň vzbuzovaly v masách věřících naději v lepší zítřky. Právě masy umožňovaly akceptaci těchto iracionálních ideologií. K tomu, aby masy lidí byly převráceny na správnou víru, bylo zapotřebí monstrózní propagandy pomáhající si symboly, svátky, architekturou, uměním. Politické náboženství je tak demagogickým prostředkem pro získání souhlasu mas.

2.3. Nacismus

V poválečném Německu bujely nové směry, které mísily starobylé germánské mýty a moderní nacionalismus a daly zrod politickému mysticismu. Vykrytalizovalo se nové náboženství, kde byla vyzdvihnuta árijská rasa, kult krve a osobnost Vůdce. Ten byl považován za zachránce německého národa a mesiáše. Pro získání věřících byl celý veřejný život protkán hustou spleť obřadů a symbolů, evokující staré germánské mýty, které se smísily s mýty moderního rasismu.

Příkladem takové „mysteriózní“ propagandy je Hitler a Feldherrenhalle v Mnichově. Neoklasicistní lodžie *Feldherrnhalle* byla postavena na příkaz absolutistického bavorského krále Ludvíka I. jako pocta bavorským generálům. Roku 1923 zde skončil nezdařený Hitlerův puč, po němž zůstalo 16 mrtvých nacistických SA „mučedníků“. Na jejich počest, od roku 1933, zde byla slavena jejich památka s liturgickou obřadností. „...vzpomínka na mrtvé s vzýváním jmen padlých, Hitler kladoucí věnce k památníku ve Feldherrenhalle proměněné v oltář... Mrtví konali v čestném chrámu, který pro ně byl vybudován, věčnou stráž“.¹⁰

Tento a řada jiných obřadů a rituálů sloužily k upevňování mas. Na všech byly davy lidí. Byly úžasné a svou pompézností diváky vytrhovaly z jejich životů do transcendentálních výšin společné víry. „Reflektory zhasínají. Zůstávají svítit jen ty, které halí Führera do zářivé světelné svatozáře. Vypadá to jakoby se vznášel na palubě pohádkové lodi na vlnách davu. Panuje ticho hodné chrámu. Hitler hovoří.“¹¹

10 MAIER, Hans, *Politická náboženství*, str. 12

11 André Francois Poncet, cit. v Gentile, E. *Politická náboženství*, str. 67

2.4. Komunismus

Praxe komunismu je plná paradoxů. Nacionalismem opovrhoval. Zbožštěnou entitou neměla být rasa ani národ ale internacionální dělnická třída. Komunismus se ale vyvíjel v mnoha zemích rozdílně a získal svá specifika. Po uchopení se moci mnohdy získal rysy nacionalismu, přestože k pojmu národní komunismus se „vykonavatelé“ komunistické ideologie hlásili jen výjimečně. Jedná se o režimy v zemích, které se vzepřely moskevskému vlivu komunistické internacionály. Samotnému Sovětskému svazu se ale národní aspekty také nevyhnuly. Byli oslavováni padlí druhé světové války – bylo oslavováno hrdinství velkého sovětského člověka.

Bolševická materialistická ateistická ideologie, která považovala náboženství za opium lidstva, se přetvořila v dogmatickou doktrínu. Strana v církvech a hlava státu v pozemské božstvo. Bolševické Rusko se obrátilo proti pravoslavné církvi, proti náboženství – opiu lidstva. S velkou slávou a s pohrdáním byly ničeny relikvie mrtvých – symboly lži, jíž církev využívala k vykořisťování lidstva. Poněkud proti tomuto duchu, bolševici uchovali památku revoluce, kdy nabalžamovali Leninovo tělo a vystavili jej k uctívání. To je uchováno ve svém mauzoleu na Rudém náměstí dodnes. Tradice pravoslavné církve, která byla potírána, byla využita pro vlastní propagandu. Podobně tomu bylo v Číně, kde se tradice konfucionismu kryla s ideologií Mao Ce-tunga.

„Ve všech komunistických režimech byl zaveden povinný systém přesvědčení, mýtů, obřadů a symbolů, jež vyzdvihovaly primát jedné politické strany jako jediného a nezpochybnitelného držitele moci...“¹²

2.5. Shrnutí občanského a politického náboženství

Politické náboženství se odlišuje od občanského svou radikalizací. Politické náboženství neuznává jiné ideologie, hnutí, náboženství. Svou podstatou je totalitární, což ukazují

12 GENTILE, Emilio, *Politická náboženství, Mezi demokracií a totalitarismem*, str. 156

příklady specifických „odnoží“ politického náboženství uvedené v předchozích dvou kapitolách – nacismus, komunismus. Pro omezený rozsah textu jsou zde tyto totalitní ideologie pouze nastíněny. Tato práce si však neklade za cíl zkoumat totalitarismus. Nebyl zde uveden Mussoliniho fašismus, který bezesporu nese znaky politického náboženství.

Náboženská symbolika je zde použita jako prostředek k zfanatizování mas. Obsahem totalitarismu a politického náboženství je fikce v podobě světového spiknutí (Židé, imperialisté), pro jejíž proklamování jsou vybírány takové „důkazy“, které je jen těžko možné ověřit. Pro udržení totalitních lží je používána nekonečná mystifikace pomocí vytvořené soustavy mýtů, které jsou připomínány opakováním rituálů, symbolů – liturgií politického náboženství. To se snaží proniknout do všech aspektů života jednotlivce, který je zbaven nezávislosti na společnosti. Povinností jedince je dodržování a účast na politickém kultu. Při nedodržování je pak bez skrupulí použito násilí, které je akceptováno jako legitimní zbraň.

Vtah mezi politickým náboženstvím a tradičním se různí. Tam, kde bylo možné ho částečně využít, bylo přijímáno kladně nebo minimálně akceptováno. Jinde bylo chápáno jako konkurent, kterým bylo opovrhováno. Právě proto, aby byl konkurent vyřazen ze hry, si totalitní ideologie vypůjčují náboženskou symboliku – prapory, chvály, pochody, symbol ohně apod. Ve všech případech bylo náboženství násilně přetvářeno.

Rozdíly mezi politickým a občanským náboženstvím by se daly shrnout takto: V demokratických režimech je občanské náboženství, které nemusí být na první pohled přítomno. Nemá formu povinnosti. Existuje ale co by institucionální soustava přesvědčení, mýtů, obřadů a symbolů. V totalitních režimech je použito všech výše zmíněných prostředků náboženství. Víra a poslušnost je zde ale vynucena. Je patrné, že hranice mezi nimi může být tenká.

3. Kult

Na úvod považuji za potřebné alespoň zmínit, co je to kult. Jedná se o systém uctívání, velebení v podstatě čehokoliv, čemu určitá skupina přisuzuje vyšší hodnotu, vzdává úctu. Slovo kult pochází z latinského slova cultus, což znamená péči, uctívání. Uctívané a opečovávané jsou fetiše, příroda, bohové, předkové, osoby, bájní hrdinové, svatí, díla (například film nebo kniha) apod. Uctívány mohou být také ikony, díla, která zobrazují vyšší entitu – božstvo. Kult se projevuje rituály a ceremoniemi, které hrají svou důležitou roli při vzniku náboženství nebo jeho udržování. Vztah kultu k náboženství není jednoznačný. Může být jeho součástí nebo katalyzátorem náboženského štěpení, či přímo v protikladu k němu. Specifickým kultem je kult osobnosti.

3.1. Kult osobnosti

Tento pojem vznikl až ve 20. století na politických principech. V kontextu tohoto textu se jím budeme zabývat na principech světského, občanského a politického náboženství v řadě jeho podobách. Dá se ale říci, že s jistou formou kultu osobnosti se setkáváme i mimo politický svět. Předobraz kultu osobnosti můžeme spatřit již v kultu hrdinů a světců. Například výběr křestního jména, které bývá vybíráno podle oblíbeného světce a jeho života. Dnes se vybírá podle zvuku jména a popřípadě podle jména dnešní oblíbené postavy, osoby, například umělců a sportovců.¹ Tento text se ale věnuje především politickému kultu osobnosti.

Pojem kult osobnosti je používán od roku 1956, kdy jej na 20. sjezdu Komunistické strany Sovětského svazu použil Nikita Sergejevič Chruščov.² Ve svém projevu *O kultu osobnosti a jeho důsledcích*, kde kriticky shrnul osobnost J.V. Stalina a jeho nemorální činy. Poukazoval na Stalinovu vlastní glorifikaci. Z množství příkladů stojí za zmínku životopis Stalina vydaný v roce 1948, ze kterého Chruščov ve svém projevu cituje slova, které diktoval sám Stalin: „*Stalin výborně plnil úkoly vůdce strany a lidu, měl plnou*

1 RANDÁK, Jan, *Kult osobnosti*, str. 5

2 KULHÁNEK, Ivan, *Kult osobnosti a osobnost v dějinách*, In: *Kult osobnosti*, str. 35

podporu všeho sovětského lidu, přitom však ani v nejmenším nepropadl ve své činnosti domýšlivosti, chvastounství a ješitnosti.“³ Další z mnoha příkladů, které Chruščov uvádí je Stalinova monumentální socha, kterou si nechal postavit na Volžsko-donském průplavu, za obří částky i přes špatnou životní úroveň sovětského lidu. Dále rozhořčeně a s povzdechem dodává, že stále není realizovaný Palác Sovětů.⁴ Vzhledem k tomu, že pojem kult osobnosti vznikl v souvislosti se Stalinem, není divu, že pojem kult osobnosti je od té doby vnímán především negativně.

Neexistuje přesná definice kultu osobnosti, tudíž není možné určitý jev s jistotou takto označit. Autoři, kteří se jím zabývají nebo se jej nepřímo dotýkají, se shodují ve společných znacích v jednotlivých příkladech kultu osobnosti. Vždy jde o kulturně-sociologický konstrukt.

3.1.1. Místo narození kultu osobnosti

Pro zrod kultu osobnosti je za potřebí politického mýtu. Politický mýtus vypráví o původu a vzniku politického společenství. Je spjat pouze s politickou érou, v docela krátkém časovém úseku. Ne jako archaické mýty zakořeněné v nezapsaném dávnověku. Politický mýtus vypráví vlastní příběh modifikovaný pro současné politické účely, pro určité zájmy a cíle. Podílí se na vzniku jednotné kolektivní identity a akceschopnosti vybraných zájmových skupin. Je součástí sebe prezentace společnosti, vymezuje se vůči ostatním. Jednoduchým a funkčním prostředkem je mytizace národních dějin, „...adekvátní výklad minulosti již přivlastňuje a „deformuje“ politickou přítomnost a předpokládá přicházející budoucnost.“⁵

Ve středu tohoto politického mýtu, pak stojí osoba, která jej ztělesňuje. S tím je spojena stylizace konkrétních osob, představující mytizovanou epochu. Společnost do ta

3 CHRUŠČOV, Nikita Sergejevič, *O kultu osobnosti a jeho důsledcích, Projev prvního tajemníka ÚV KSSS N. S. Chruščov na XX. sjezdu Komunistické strany Sovětského svazu (25. února 1956).*
Dostupné na: <http://www.praguecoldwar.cz/kult.htm>

4 Tamtéž

5 RANDÁK, Jan, *Kult osobnosti*, str. 6

kových osob promítá chtěné vlastnosti v kontextu požadavků jejich, či doby, v níž má být aktér využit.⁶ Okolo osobnosti se vytváří celistvý konstrukt, který je nekriticky přijímán. Jsou jí budovány vlastnosti, které překrývají jejich původní charakter – vůdcovství, prozíravost, prorocství, hrdinství apod. Někdy jde však o vlastní seberealizaci kultu a „sebeheroizaci“. Taková politická osoba si vynucuje až jakési „zbožštění“. Stává se pak centrem všeho dění a bývá oslavována jako ideální vzor vytyčené cesty.

Nejčastějším předpokladem ke vzniku kultu osobnosti je krizová transformační situace systému a společnosti. V takové situaci se osoba, která se později stane uctívanou vůdčí autoritou, nějakým způsobem zásadně angažuje. Stojí v čele nového hnutí. Taková osoba je průkopníkem myšlenkových aktuálních proudů, které zvěstuje. Pyšní se nejvyšší pozorností kolektivu, ve kterém budí naděje a očekávání. Má podoba burcující a mobilizující. Důležitá je situace, kdy se s onou osobou společnost ztotožňuje. Respektive je to podmínkou opravdového kultu osobnosti. Tato skutečnost ztotožnění pak legitimizuje společně s charismatem politika a jeho počínání. Často je kult vybrán jakoby dobrovolně, ačkoli byl úmyslně nabídnut.

3.1.2. Etablování kultu osobnosti v prostředí

Zrodu kultu osobnosti, napomáhají politické strany, hnutí. Pokud jde o účelově chtěný, uměle vytvářený kult osobnosti, pak se o něj stará okolí zbožňované osoby, například imagemakeři politiků. Naprosto nepostradatelnou úlohu při etablování kultu osobnosti hrají média. A to v masové společnosti 20. století masmédiá, tj. tisk, rozhlas, televize, internet. V širším slova smyslu můžeme chápat jako mediální sdělení též sochy, obrazy, chvalo zpěvy používané pro šíření kultu osobnosti i mimo 20. století. Bez médií, které jsou osobnosti nakloněné, tedy bez výtvarníků, spisovatelů, osvětových pracovníků a jiných, by ke vzniku kultu osobnosti došlo jen stěží. Důležité je totiž „zpracovat“ nejširší řadové obyvatelstvo, které je na mediálním sdělení, jakožto prostředku informací, závislé. Jako příklad dokonalé mediální masáže je možné uvést nacistickou filmovou propagandu. Film

6 RANDÁK, Jan, *Kult osobnosti*, str. 6

podávaný jako „dokument“ s názvem *Triumf vůle* z roku 1935, který dokumentuje sjezd NSDAP konaný v roce 1934 v Norimberku. Ve filmu byly použity nejmodernější technologie té doby a po řemeslnické stránce je považován za průlomový. Pompézní film je doplněn hudbou Hitlerova oblíbeného Richarda Wagnera.

Aby bylo možné vůbec něco mezi lid sdělovat, je potřeba vytvořit legendu života budoucí uctívané autority. Neobyčejnost a tragika životního příběhu osobnosti mají vliv na tvorbu jeho kultu.⁷ Onen člověk je ve své legendě líčen jako předurčený pro nynější dobu, kde dochází ke změně, k novým cílům, ideálům. Důležitou úlohu zde hraje neustálé opakování této legendy a konstruktů – jako nekonečná mantra, rituál, modlitba. V souvislosti s tvorbou heroické legendy dochází i k tomu, že je vůdce vybaven ideálními vlastnostmi, které jsou přehnaně zdůrazňované, někdy dokonce zcela smyšlené. Vůdce je obvykle univerzálně talentovaný. Ideová a duchovní vyspělost jeho osoby je dokazována vlastním literárním dílem. Většinou jde o nějaký stěžejní teoretický spis, který zastává pozici jakési nové bible, se kterou by se měl každý člen nové společnosti seznámit a identifikovat se s ní. Jejich spisy jsou posmrtně dědictvím jejich nebohým a věrným pozůstalým. Texty nemusí být ani pravdivé, zárukou pravdivosti je přece osoba autora. Randák ukazuje příklad Fučíkova díla *Reportáž psaná na oprátce*. Zpochybnit tento text neznamenal zpochybnit jen Fučíka, ale celý režim.⁸

3.1.3. Udržování kultu osobnosti

Nestačí pouze samotné zmýtizování autority. Aby to mohl být opravdový kult, je potřeba zbožštění autority. Zmýtizovaná autorita potřebuje svou péči a uctívání. Dochází tak ke vzniku liturgie, kterou se kult uskutečňuje a společně s ním světské náboženství. K uctívání slouží soubor opakujících se bouřlivých oslav a ceremonií. Uctívání autority udržuje soudržnost společnosti i přes její sociální rozdíly. Autorita je pak chápána jako její sjednotitel. Veškeré oslavy konané na počest uctívaného jsou zaměřeny a využity k tomu, aby byl uctíván všudypřítomný. Slavnostně jsou po něm pojmenovány předměty, objekty,

7 RANDÁK, Jan, *Kult osobnosti*, str. 6

8 Tamtéž, str. 10

místa, instituce. Uctíváný je tak stále přítomný ve veřejném prostoru. Nejen ale vyslovením názvu ulice po něm pojmenované. Je přítomný i vizuálně – důležitou roli hrají jeho fotografie, obrazy, sochy, plakáty. Takovému podobizny, portréty, busty a sochy uctívaného se v oblasti působení této „věrouky“ nacházejí v hojném počtu. Dokazují tak hlubokou loajalitu a oddanost uctívané osobě a systému ideologií, který ztělesňuje. Především pak sochy a pomníky mají zároveň i zcela praktickou funkci. Slouží jako centrální bod při rituálních oslavách kultu. V okolí sochy umístěné na významném místě obce či města se při takové příležitosti shromažďuje lid, který klade k nohám majestátní postavy květiny, pronese množství vět uctívané osobě, plné lásky a patosu. Pokud by došlo k veřejné kritice kultu, došlo by k napadení celé společnosti a systému.

„Napodobeniny“ uctívané osoby však nemohou stačit. Je potřeba, aby se ukázala lidu. Zbožštěná autorita je přece také člověk z masa a kostí, jeden z lidu. Troufám si tvrdit, že toto je hlavní výhodou kultu osobnosti oproti kultům jiným. Je „reálný“. To, čemu lidé věří, v nové ideje, je ztělesněno skutečnou, existující osobou. Ta na rozdíl od bohů mimo tento svět může manipulovat s lidem v každém okamžiku. Aby to byl opravdový člověk, je nutné jej vidět. Proto taková osobnost podniká časté cesty po svém teritoriu.⁹ Kamkoliv se chystá, všude je pro něho připravené slavnostní přivítání bouřlivými davy lidí a jejich ovací.

A mnohdy tyto dvě formy prezentace kultu osobnosti, kterými je neustále opakována dokonalost uctívané osoby, nestačí. Nestačí, že je uctíváný přítomný takřka na každém rohu veřejného prostoru. Opravdovým vrcholem úcty je situace, kdy se uctíváný nachází i v soukromém prostoru a životě jednotlivce. Hans Maier cituje Romana Guardiniho: „*Tam, kde dřív v domácnostech býval koutek s krucifixem, byl zřizován „božský koutek“; spolu s hákovým křížem v něm byl umístěn Hitlerův obraz.*“¹⁰

Pokud uctívaná osoba zemře, nemusí to vždy znamenat konec jeho kultu. Může dále pokračovat v pozměněné podobě nebo se kult osobnosti může vytvořit právě až posmrtně. Randák uvádí nečekanou tragickou smrt Alexandra Dubčeka, která jej málem vynesla do mý-

9 RANDÁK, Jan, *Kult osobnosti*, str. 10

10 MAIER, Hans, *Politická náboženství, Totalitární režimy a křesťanství*, str. 27

tu.¹¹ Mnohdy je smrt a následný úctyhodný pohřeb vyvrcholením kultu. Jako příklad je možné uvést i v demokratických podobách kultu – pohřeb T.G. Masaryka. V nedemokratických pak již zmíněný Lenin a jeho mauzoleum. Pokud ideje a ideologie, které politická osobnost ztělesňovala, jsou ve společnosti stále živé a pozitivně přijímané, zůstává nekriticky přijímán i její kult osobnosti. Dále jsou stavěny sochy, slaveny výročí apod. Někdy takový kult přežívá i po staletí.

3.1.4. Shrnutí kultu osobnosti

Z předchozího textu je patrné, že se nejčastěji kult osobnosti vyskytoval ve 20. století, především v diktaturách, autoritativních a totalitních režimech. Objevoval a objevuje se ale také i v demokratických systémech. Kult osobnosti není logickým, racionálním v jeho uctívání. Mívá však svůj logický zrod a vývoj. Kult osobnosti lze vystopovat i hlouběji do minulosti mimo 20. století. Křesťanství je skvělou ukázkou kultu osobnosti již zmíněným kultem svatých. Vzniká jako podvědomá i umělá konstrukce. Veškeré kultury osobnosti jsou symptomem doby, které podléhají dějinám jako jejich systémy a režimy, které je vytvářejí. V 50. letech 20. století na lid při oslavách shlížel Stalin a masy pochodovaly s portrétem jeho a Lenina. V roce 1989 pak lidé chodily s fotografiemi mrtvého Masaryka a Palacha a fotografiemi živého Dubčeka a Havla.¹² Osobnost nemusí být zapomenuta, jen se její význam pozměňuje a s tím i popřípadě její kult (obraz Husa v očích komunistů). Nemůžeme s jistotou říci, že kult politické osobnosti je věcí minulosti a zda se nějaká jeho forma nemůže opakovat. Světské kultury a s ním i kult osobnosti se vyskytují stále. Každá kultura a subkultura může mít svůj kult. I když třeba s malým počtem znaků z množství, které bylo vyčteno.

„...ve většině různých náboženských, politických, kulturních či sociálních skupinách a hnutích existují takové osoby (ať už živé, či mrtvé, skutečné, či pouze fiktivní), jenž mají potenciál oslovovat své publikum..“¹³

11 RANDÁK, Jan, *Kult osobnosti*, str. 13

12 RANDÁK, Jan, *Kult osobnosti*, str. 9

13 Tamtéž

4. Zobrazování kultu osobnosti a světského náboženství

Tato kapitola je věnována projevům kultu osobnosti ve výtvarném umění v různých historických etapách až po současnost. Jsou vybrána taková historická období a ukázky výtvarných děl, ve kterých je kult osobnosti nejvíce patrný a mezi kterými je možné najít drobné souvislosti. Žádná z kapitol si neklade za cíl historické období z pohledu dějin umění zkoumat. Vzhledem k rozsahu a náplni diplomové práce se tématem kultu osobnosti v dějinách a dějinách umění tento text nezabývá podrobně a do hloubky. Text danou problematiku pouze nastiňuje.

Vzhledem k vybrané výtvarné formě praktické části diplomové práce jsou vybírány příklady a obrazové ukázky především ze sochařství.

4.1. Egypt

Ve starověké egyptské kultuře existoval velmi složitý systém náboženských představ. Hlavní posvátnou entitou byl bůh, respektive množství bohů se svou vlastní hierarchií. Jedná se tedy o entitu nadpřirozenou. Egyptské náboženství posilovalo roli státu, což se nejvýrazněji projevilo v chápání panovníka, faraona. Ten byl v úzké vazbě na náboženství. Předpokládá se, že byl chápán jako bůh. Jako bůh na zemi, který se po své smrti připojuje přímo do jejich nadpřirozeného světa. Buďto byl chápán jako smrtelník, který se stává bohem až při své korunovaci nebo se později, v pozdějším období egyptské historie, bohem přímo narodil. Jako bůh byl také titulován, např. Syn Rea, Syn Amona apod., podle toho jaký kult boha byl zrovna „v kurzu“. Ve složité hierarchii bohů docházelo ke střídání těch nejvyšších.

Podle Michaely Knollové bylo propojení panovníka a náboženství ve starověkých despociích obvyklé.¹ Knollová dále uvádí jak byl faraon coby bůh na zemi a mezi smrtelníky představován. Byl popisován jako „...*výjimečná, neporazitelná a nepřekonatelná*

1 KNOLLOVÁ, Michaela, *Postavení panovníka v orientální despocii*, str. 23

osobnost, a to ve všech ohledech. Mezi jeho schopnosti patřila i mimořádná fyzická zdatnost, kterou musel demonstrovat nejen v armádě“.² Jeho schopnosti nebyly zdůrazňovány vždy všechny, nýbrž ty, které byly v ten moment potřeba vyzdvihnout. Panovník byl moudrý, spravedlivý, silný a statečný. To vše bylo zaznamenáváno v dobové literatuře a dokumentech.³

Zde spatřuji historickou paralelu s kulty osobnosti 20. století a jejich mediálního obrazu. Taková egyptská „medializace“ panovníka se neodehrávala pouze v textech, ale i obrazově. Důkazem nám může být řada reliéfů. Například *Paleta hornoegyptského krále Naarmera* sjednotitele Horního a Dolního Egypta. (obr. 2) Na ní je panovník vyobrazen společně se symboly obou egyptských částí, symboly bohyně Hathor aj. Zaznamenává jeho úspěšné tažení do Dolního Egypta a nezapomíná se zmínit o počtu padlých nepřátel.⁴ Není pochyb o tom, že toto vyprávění je značně idealizované. Dalším příkladem jsou reliéfy z hrobu královny Hatšepsut z období Nové říše. „*Tato velká panovnice dala na balustrády teras vyrýt historii vítězných tažení, jež podnikla se svými generály, neboť bojovala jako muž a se stejnou odvahou po boku svého otce, Boha Amona.*“⁵

Obr. 2

Pro opakování božského původu faraonů mezi lid bylo množství majestátních soch. Jako příklad z mnoha je sousoší *Menkaurovy triády* z období staré říše.⁶ Břidli-

2 KNOLLOVÁ, Michaela, *Postavení panovníka v orientální despocii*, str. 26

3 Tamtéž

4 PIJOAN, José, *Dějiny umění 1*, str. 51-53

5 Tamtéž, str. 90

6 CHATELET, Albert, GROSILER, Bemard, *Světové dějiny umění*, str. 39

cové sousoší tvoří tři postavy, uprostřed faraon Menkaure. Po jeho bocích v nakročeném pohybu stejně jako faraon stojí bohyně Hathor a postava symbolizující jeden z egyptských krajů. (obr. 3)

Náboženství v Egyptě a božská podoba vládce v Egyptě hrála důležitou roli při udržování despotickeho zřízení říše. Náboženství posilovalo panovníkovu moc.

4.2. Římské sochařství

V počátcích se římské sochařství pohybovalo mezi původním etruským vlivem a vlivem helénistickým. Svého největšího obdivu dosáhlo římské sochařství v portrétech. Je možné, že tomu napomohl rozšířený kult mrtvých. Jeho projevem bylo snímání posmrtných masek, které byly při různých slavnostech na památku zesnulých nošeny jejich potomky. Tyto rituály, o kterých se píše v dobových textech, dokazuje socha *Patricie Barberiniho*⁷ (obr. 4) Tyto projevy úcty k předkům dokazují sebevědomí tehdejších občanů. Tyto posmrtné masky zachycovaly skutečnou osobu bez idealizace. U Římanů byla z počátku snaha portrétovat právě bez idealizace. Tedy naopak než tomu bylo v helénistickém Řecku. Přesto však jeho sochařské umění ctili a obdivovali. Věrné podobizny včetně zachycených nedokonalostí portrétovaných Římanů se aplikovaly na nahá krásná idealizovaná těla podle helénistického vkusu.⁸

Obr. 3

Obr. 4

7 PIJOAN, José, *Dějiny umění 2*, str. 232

8 CHATELET, Albert, GROSILIER, Bemard, *Světové dějiny umění*, str. 158

Portrétovaným v období římské republiky nemohl být každý. Platil zákon *ius imaginis*, který zakazoval veřejné podobizny lidí, kteří nebyli ve významných funkcích. Právo na to mít veřejnou podobiznu se v Římě odvíjela podle služby státu. Kdo se o stát významně zasloužil, mohl takové právo získat. Kdo naopak zradil, tak o právo přišel a jeho podobizny byly strhávány.⁹ „...portrétovaná osobnost se těšila neomezeným výsadám; takový člověk se po dobu svého úřadování zřejmě považoval spíš za nějaké numen než za prostého smrtelníka, a proto se mu mohly zřizovat podobizny.“¹⁰

Novou éru portrétů představuje období, kdy se Řím stává z republiky císařstvím. To se děje po dlouhé době vnitřních konfliktů uvnitř říše. Řím s císařstvím zažíval dobu rozkvětu a to především po svém upevnění za vlády císaře Octaviana Augusta. Ten svou moc nad mohutným impériem potřeboval podpořit na důležitosti a zviditelňování své osoby. Vzniklo tak oficiální umění římského státu. To se projevovalo od architektury po sochařství jako oslava císařského kultu. Byly stavěny chrámy jako chrám Svornosti, oslavující konec občanských válek nebo Caesarův chrám. Takovýchto architektonických příkladů chrámů, monumentů zasvěcovaných císaři, jeho rodině, jeho vojenským úspěchům apod., bychom našli ještě celou řadu. Vrcholem je pak Augustovo mauzoleum. Snad nejdůležitější funkci pro císařský kult měly podobizny císaře, které jeho kult rozsávaly po celé říši v univerzálním prototypu.¹¹ Jen v Římě bylo Augustovi, zakladateli římského císařství, postaveno zřejmě přes osmdesát soch.¹² Jeho tvář a výraz se často takřka totožně shodují, císař je tu věčně mladý a krásný.

Sochy často svými atributy připomínaly božský původ císařů. „Typizované“ sochy Augusta se pak projevovaly v podobiznách dalších císařů. *Augustus z Primaporty* (obr. 5), kde se u nohou císaře v brnění, na němž jsou reliéfy

Obr. 5

9 PIJOAN, José, *Dějiny umění 2*, str. 235

10 PIJOAN, José, *Dějiny umění 2*, str. 236

11 SVOBODA, Ludvík a kol., *Encyklopedie antiky*, str. 488

12 PIJOAN, José, *Dějiny umění 2*, str. 316

znázorňující jeho vládní úspěchy, nachází Venušin delfín s Amorem, odkazující na císařův rodokmen, potomka Venušina syna Aenea.

Chalupa ve své disertační práci představuje znaky císařského kultu. Jsou jimi oltáře a chrámy zasvěcené císařům a příslušníkům jeho rodiny se specifickým uskupením kněží vykonávající kultické aktivity – svátky na počest zesnulých císařů určující pravidelné rituály. Vlastností a činy císaře, protkané náboženskou terminologií. Zobrazení císařů jako bohy.¹³

Jistě si vzpomeneme na znaky kultu osobnosti ve 20. století. Vše má svou kontinuitu. Římským císařským kultem se přímo inspiroval Napoleon Bonaparte. Antická imperiální estetika se objevuje jak v jeho období, tak jím byla zcela inspirována nacistická Třetí říše.

4.3. Napoleon Bonaparte

Dokonalým příkladem, kdy umění slouží vládní moci, je Le Style Empire, směr klasicismu přicházející z Napoleonovy Francie – syntéza řeckého, římského a egyptského umění. Jeho tvarosloví obsahuje napoleonskou symboliku – symboliku státu, která pomáhá integrovat společnost. Součástí Napoleonova umění byla i oslava jeho osobnosti, jeho úspěchů válečných a státnických. Zároveň se do francouzského klasicismu dostává duch doby – oslava francouzského národa, obrozený vlastenecký duch apod. Tímto směrem se ubíraly estetické koncepce umělců, které byly podporovány státem, objednávány Napoleonovým režimem. Tehdejší oficiální umění sloužilo jako napoleonská propaganda. „...vytvářela paternalistický obraz Napoleona s význačnými konotacemi ochránce a spasitele, strážce národní hrdosti s mesiášským posláním, ztělesněním novodobého francouzského Herkula...“¹⁴ Propaganda se tak stala aktivní politickou zbraní a součástí tehdejší politiky. Napoleon byl formulován jako ten, kdo nabízí novou vizi. Obraz nového vládce se tak mohl šířit jak do prostoru veřejného, tak soukromého, „...varovně připomínal jeho všudypřítomnost, zrcadlil jeho sebevědomí a měl funkci ryze reprezentativní...“¹⁵

13 CHALUPA, Aleš, *Římské náboženství a příchod principátu: Změna, nebo kontinuita?*, str. 117

14 HOCHÉL, Marian, *Dominique-Vivant Denon a Le Style Empire (1802–1815): Reprézentace uměním, politická propaganda nebo kult osobnosti Napoleona Bonaparta?*, str. 8

15 Tamtéž

Přesto, že se nedá mluvit v té době o masové společnosti a masových mediích, dobová propaganda pomocí architektury, soch, obrazů a už i tisku, měla svou moc a sílu, kterou si Napoleon uvědomoval a využíval. Hlavním nástrojem se pak bezesporu stala Napoleonova podobizna často doplněna řadou znaků, atributů, scén, v nichž byla obsažena „velká vyprávění“ Napoleonových úspěchů. Například Napoleonovy podobizny vytvořené Jacques-Louis Davidem, nakloněným malířem; *Bonaparte u malomocných v Jaffě*, *Bitva u Abukiru*, *Napoleon u pruského Jílového*, *Bonaparte promlouvá k vojsku před bitvou u pyramid*, *Setkání Napoleona s císařem Františkem I. po bitvě u Slavkova* aj.

Jako se Napoleonovo císařství odvolávalo na svůj římský vzor, Napoleonovo oficiální umění se neslo v antikizujícím stylu. A stejně „...*jak staří Římané, shromáždění kolem kultu svého císaře, Francouzi, kteří se obsluhovali napoleonským mýtem, si byli vědomi své úlohy v dějinách. Záleželo jim na tom, aby jejich úspěchy byly oslaveny a zvěčněny v co nejpodrobnějším líčení.*“¹⁶

K projektům vybudovaným na jeho oslavu v tomto duchu patří zejména *Vendômský sloup* a *Vítězný oblouk* v Paříži. *Vendômský sloup* připomíná a oslavuje bitvu u Slavkova. Je silně inspirován *Trajánovým sloupem* v Římě, který chtěl Napoleon přivést do Paříže jako válečnou kořist. Vzhledem k tomu, že se mu jeho plán nezdařil, rozhodl se vybudovat vlastní sloup, takřka kopii toho v Římě. Na výrobu sloupu bylo použito 180 tun kovu z ruských a rakouských děl, ukořistěných v bitvě u Slavkova. Po celém obvodu spirálovitě osazený basreliéfy s výjevy vítězství této bitvy. V průběhu bouřlivé politiky té doby byl sloup stržen, roztaven a znovu vybudován. Sloup je zakončen na svém vrcholu Napoleonovou sochou. Autorem sochy je sochař Auguste Dumont a představuje Napoleona jako římského císaře. Jeho postava je zahalená v krátké tunice, v ruce nese glóbus, na němž stojí Bohyně vítězství, druhou rukou svírá meč a jeho hlavu zdobí vavřínový věnec. (obr. 6-8) Do dnešní doby se na sloupu vystřídaly tři Napoleonovy podobizny. Jedna z nich, jejímž autorem byl Charles Émile Seurre, se dnes nachází na nádvoří pařížské Invalidovny. (obr. 9)

16 HOCHÉL, Marian, *Dominique-Vivant Denon a Le Style Empire (1802–1815): Reprezentace uměním, politická propaganda nebo kult osobnosti Napoleona Bonaparta?* str. 205

Obr. 6

Obr. 7

Obr. 8

Napoleon zcela jistě vykazoval znaky budování kultu osobnosti. Jeho vyvrcho-
lením je Napoleonovo posmrtné uctívání. Důkazem je uložení Napoleonových ostatků.
Roku 1840 byly jeho ostatky za vlády krále Ludvíka Filipa exhumovány a převezeny zpět
do Francie. V pařížské invalidovně byly slavnostně vloženy do mramorového sarkofágu.
(obr. 10) Za zmínku stojí také socha od François Rudeho *Zmrtvýchvstání Napoleonovo*
v Burgundském městě Fixin, z roku 1847. Věčný Napoleon jakoby byl spojován s křes-
ťanskými motivy. (obr. 11)

Obr. 9

Obr. 10

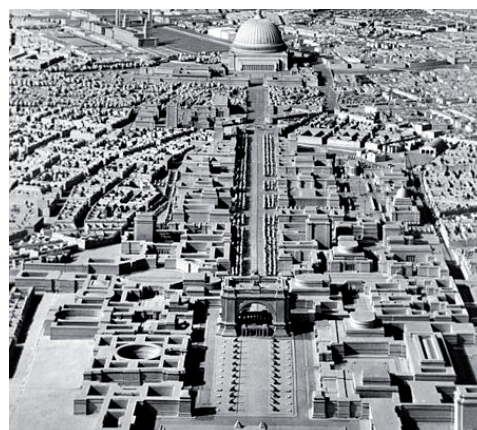
Obr. 11

4.4. Třetí říše

Přímou souvislost s římskou estetikou, potažmo antickým ideálem krásy, měla estetika nacistického Německa. Hitler budoval říši po vzoru Říma i Napoleona. Součástí nacistické politiky byla dokonalá propaganda oficiálního umění. V tvarosloví nacistického oficiálního umění je jasná a vědomá inspirace antikou. Mimo antiky byla architektura Třetí říše také inspirovaná egyptskými, babylonskými i neoklasicistními motivy a architekturou. Mezi základní prvky patřila monumentalita, schématická stylizace, rytmus opakování apod. a především všudypřítomné říšské symboly. Hlavním představitelem – tvůrcem byl architekt Albert Speer, prominent nacistického režimu. Jeho první velkou zakázkou byla přestavba ministerstva propagandy. Mezi jeho hlavní díla této éry patří například *Zeppelinfield* (obr. 12) v Norimberku, sloužící jako prostor pro stranické sjezdy, které je vyobrazené například ve filmu *Triumf vůle*. Velkolepým projektem Speera byl návrh přebudování Berlína ve „světové hlavní město“ *Germanii*. (obr. 13)

Obr. 12

Obr. 13

K architektuře neodmyslitelně patří i sochy, které jí dotvářejí. Ty nechyběly ani v nacistickém umění, kde měly dokonce významné místo. Projevovala se v nich výrazná sochařská idealizace ve spojení s monumentalizací. Jako náměty byly upřednostňovány mladé a silné typy, odvíjející se podle nacistického vkusu. Měly představovat soudobého člena nově vznikající společnosti – silného, odhodlaného Němce. Idealizované postavy s výrazně a realisticky propracovanou muskulaturou a typizovanou tváří, ve kterých je rozehrán sveřepý výraz. Zobrazovány byly především mužské postavy. Pokud byla zob-

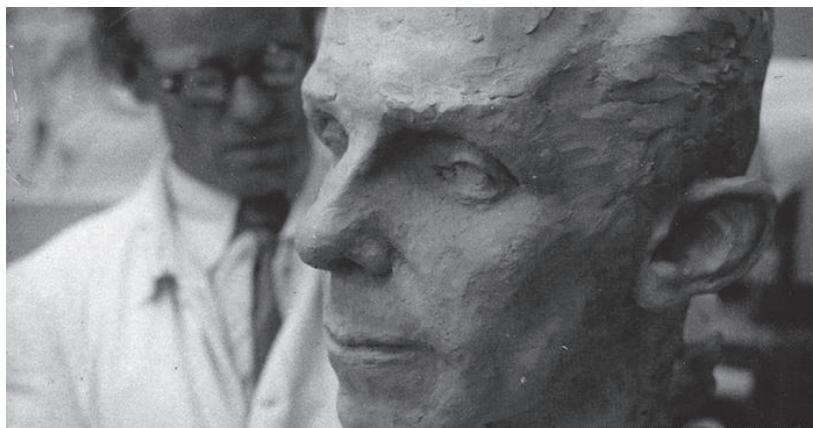
razována žena, tak oproti silnému tvůrčímu muži, jako pasivní, slabá. Celá estetika soch vycházela z ideologie nacismu. Martin C. Putna však „heroického svalovce“ spatřuje jako největší sochařskou linii západu. „*Je Pergamonský oltář nebo Michelangelův David nacistický? Je zneužitelný ve prospěch nacistické ideologie. Ale to není totéž. Nacismus zneužil i Goetha a Beethovena.*“¹⁷

Oblibu mělo nacistické umění, podobně jako v antice, v portrétování. Podobizny byly vytvářeny hlavním představitelům Třetí říše a osobám oblíbeným či zneužitým pro nacistickou ideologii, jako například Nietzsche, Wagner. Též portréty vůdce – zcela evidentně budoval svůj kult osobnosti.

Oficiálním sochařem Třetí říše byl Josef Thorak. Vytvořil sochy pro Olympijský stadion v Berlíně, stejně jako pro Světovou výstavu v Paříži 1937. (obr. 14) Dalšími ukázkami k textu jsou Hitlerova busta a fotografie Thoraka modelující podobiznu Josepha Goebbelse. (obr. 15)

Obr. 14

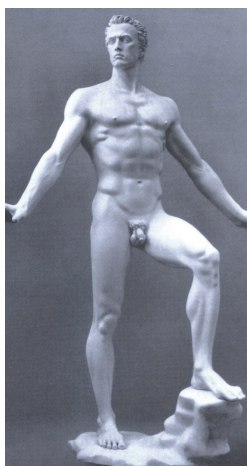

Obr. 15

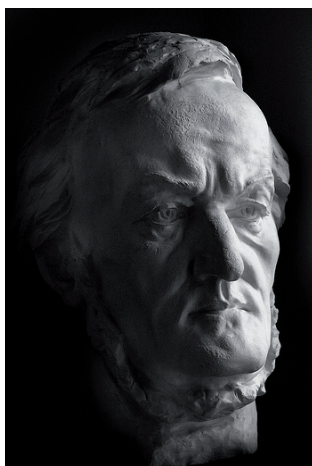
Druhým nejvýznamnějším a patrně daleko známějším sochařem v rukou nacistické ideologie byl Arno Breker tvořící sochy čistokrevných árijců, tak jak si je představoval Hitler. (obr. 16) Nacisté považovali jeho sochařské umění za povznášející ukázkou oproti všemu „dekadentnímu a zvrhlému“, jak nazývali díla moderny, neoficiálního umění.

17 PUTNA, C. Martin, *Breker: provinilý, a přece velký sochař*, <http://www.cs-magazin.com/>, leden 2007

Breker byl stejně jako Thorak vynikajícím modelérem, který se nejvíce projevil jako vynikající portrétista. Vytvořil například bustu Richarda Wagnera pro Hitlerovo letní sídlo v Baumgartenu v Mnichově (obr. 17) nebo bustu Friedricha Nietzscheho, jehož filosofie byla zneužita Hitlerovou ideologií. (obr. 18) Oba umělci zpodobnili i samotného Hitlera (obr. 19), což považují za znak budování jeho kultu, přestože ho v tomto ohledu v jiné části Evropy a později Asie daleko předčili jiní.

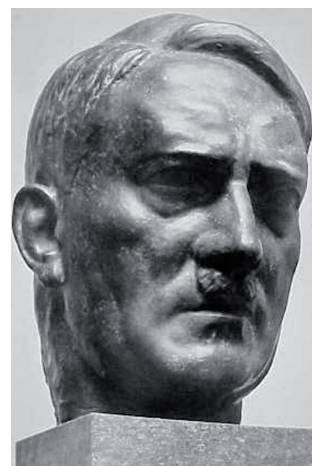
Obr. 16

Obr. 17

Obr. 18

Obr. 19

4.5. Socialistický realismus

Roku 1932 byl Ústředním výborem Komunistické strany Sovětského svazu schválen socialistický realismus jako oficiální směr prostupující do všech „odvětví“ umění, nejvíce patrný v literatuře a výtvarném umění. Do té doby docházelo ke přím o nejvhodnější podobu umění vhodného duchu revoluce, komunismu. K ústupu se tak dostalo umění moderny, abstrakce. Správné umění bylo hodnoceno podle toho, jak přispívá k budování socialismu. Ti umělci a jejich díla, která k tomuto vytyčenému cíli nesměřovaly, byli zakázáni. „*Nebyl to realismus ani tak kritický (jako v dílech sociálních realistů), spíše usměrňující a výchovný*“.¹⁸ Jeho úkolem byla oslava vládnoucího režimu a slavnostně poukázat na úspěchy v reálném životě lidí. Ve skutečnosti však byla zobrazována ideologická přání režimu nežli skutečná realita.

¹⁸ DEMPSEYOVÁ, Amy, *Umělecké styly, školy a hnutí*, str. 168

Podobně jako u nacistického umění bylo potřeba, aby v duchu socialistického realismu bylo vše monumentální, vhodné pro oslavu nového beztrždního světa a člověka. V Moskvě, na místě zbořené Katedrály Krista Spasitele, tak byla v roce 1939 zahájena výstavba technicky naprosto ojedinělého *Paláce Sovětů* – v té době nejvyšší stavby na světě. Palác sovětů měl být na svém vrcholu korunován obří sochou Lenina se srpem a kladivem. V průčelí měli mít pomník dva kamarádi Marx a Engels. Sály uvnitř paláce byly projektovány tak, aby obsáhly desetitisíce soudruhů. (obr. 20) Stavba nikdy nebyla dokončena.

Obr. 20

I v socialistickém realismu klíčovou roli hrály sochy. I zde monumentální a sveřepě vyhlížející. Nikoliv jako symbol čistoty rasy, národa, ale ušlechtilých ideí. Námětem soch byli opět mladí, silní, svalnatí a odhodlaní lidé. Namísto meče v rukou, insignie dělníků a kolchozníků symbolizující pracující lid. Ideálním příkladem je obří sousoší *Dělník a kolchoznice*, Věry Muchiny z roku 1937, vytvořené pro mezinárodní výstavu v Paříži. Nyní je instalované v Moskvě. (obr. 21) Pro oslavu pochopitelně vše v monumentálním měřítku. Ačkoli teoreticky socialistický realismus odmítal jakoukoliv idealizaci a zkrášlování reality, v praxi jich bylo hojně užíváno a následně kladně hodnoceno. Byly používány, stejně jako v Hitlerově Německu, určité typy jedinců, kteří odpovídali představám ideálního člena společnosti té doby. Vyjma velikánů velikých myšlenek a jejich šířitelů se jednalo o anonymní postavy.

Obr. 21

Portrétování se soustředilo pouze na hlavní představitele Velké říjnové revoluce, sovětské Komunistické strany – Marxe, Engelse, Lenina, Stalina. U Lenina a Stalina šlo o součást budování vlastního kultu osobnosti. Podobně jako u soch římských císařů, sochy Lenina a Stalina byly rozesety po celém Sovětském svazu, jeho „državách“ a satelitech. U nás například nejznámější pomník Stalina v Praze na Letné od Otakara Švece, který jej

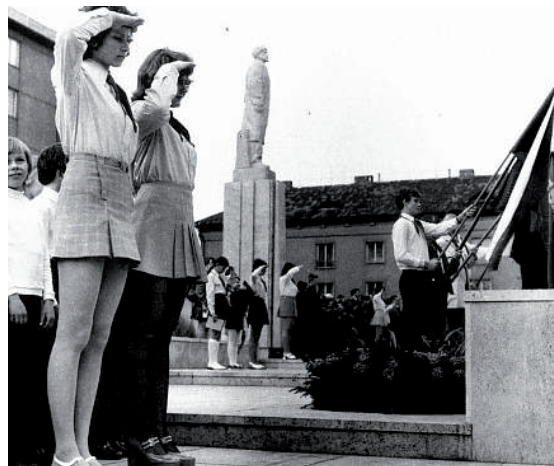
zřejmě stál život a který byl po „odhalení“ Stalinova kultu osobnosti odpálen. Dalšími příklady jsou pomník Stalina a Lenina v Olomouci, socha Lenina v Kolíně, v Českých Budějovicích a jinde. (obr. 22-24)

Obr. 22

Obr. 23

Obr. 24

4.6. Jiné příklady kultu osobnosti a jeho soch ve světě

Specifická ideologie vznikla v KLR. Její vůdce Kim Ir-Sen roku 1955 vytvořil státní doktrínu a ideologii, která v sobě kombinuje prvky neokonfucianismu, stalinismu a maoismu a označil ji slovem *čuče* s nejasným významem. V totalitní KLR vládne, naplňuje *čuče*, jediná korejská strana práce. Jejím úkolem je také bdít nad dodržováním úcty k hlavním představitelům, vůdcům (Kim Ir-Sen, Kim Čong-Il a nyní Kim Čong-Un) – jejich kultu osobnosti. Všem se dostávalo a dostává božské úcty. Přes ekonomické problémy izolované země, pro „Kimy“ není problém udržovat nákladné ceremonie a vlastní kult.¹⁹ Jako vhodná ukázka poslouží sousoší monstrózní sochy Kim Čong-Il a Kim Čong-Una (obr. 25) a jejich sousoší v jezdecké verzi. (obr. 26)

Jeden z kultů osobnosti vznikl v novém samostatném státě Turkménské republiky vzniklé během rozpadu Sovětského svazu začátkem devadesátých let. Vůdcem nové republiky se stal Saparmurat Nijazov. Ve volbách oficiálně získával takřka 100 %. Následně jej

19

<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1130479-zbidacena-kldr-cpe-miliony-do-kultu-mrtveho-kima>

Obr. 25

Obr. 26

parlament prohlásil za otce všech Turkmenů světa a byl mu prodloužen mandát, který mu byl nakonec určen doživotně. Západem byl mnohokrát obviňován z porušování lidských práv. Turkmenským prezidentem zůstal do své smrti v roce 2006. Během své autoritářské vlády si vybudoval vlastní kult osobnosti. Podle Nijazova a jeho členů rodiny byly pojmenovány dny v týdnu a měsíce v roce. Vrcholem uměleckého ztvárnění jeho kultu je zlatá nadživotní socha jeho osoby na vysokém piedestalu, která se otáčí za sluncem a ozařuje tak turkménské hlavní město. (obr. 27) Po jeho smrti a s nástupem nového prezidenta začal Nijazův kult osobnosti upadat.²⁰ S jeho nástupem se však v zemi nezměnilo fakticky nic. Vznikl nový kult, tentokrát Gurbanguly Berdimuhamedowa, s ním nové zlaté sochy v Ašchabadě. (obr. 28)²¹

Obr. 27

Obr. 28

²⁰ cs.wikipedia.org/wiki/Saparmurat_Nijazov

²¹ <http://spravy.pravda.sk/svet/clanok/356317-lud-si-zelal-zlateho-prezidenta/>

Poslední zajímavou ukázkou jiných kultů osobnosti ve světě je ruský prezident Vladimír Putin. Internet je plný fotografií a článků o Putinově „všeumění“. Vladimír Putin je vynikajícím rybářem, lovcem divoké zvěře, vojákem, hokejistou, motorkářem apod. V neposlední řadě velkým politikem. Všechny jeho oficiální tváře jsou v oblibě u ruského lidu. Poslanec ruské Dumy údajně navrhol ustanovení státního svátku na počest Putinovi. „*Dej Bože všem zemím takového vůdce, jakým je náš prezident Vladimír Putin. Vybrali jsme 7. říjen, den, kdy se prezident narodil.*“²² Všudypřítomná prezidentova popularita je patrná z prodeje triček s jeho portrétem. Trička obsahují text *nejuctivější člověk ze všech*.²³ Putinova popularita v Rusku stoupla i díky anexi Krymu. V květnu 2015 byla odhalena v leningradské oblasti Putinova socha, údajně z vděčnosti za jeho anexi Krymu. Realistickou podobiznu ruského prezidenta, ztvárněného jako římského císaře, vytvořil Pavel Grešinikov.²⁴ (obr. 29)

Obr. 29

4.7. Kult T.G.M.

Poslední z vybraných ukázek projevů kultu osobnosti je spojena s prvním československým prezidentem Tomášem Garrigueem Masarykem. Je vybrán záměrně jako představitel kultu osobnosti v demokratickém systému. Jak již bylo zmíněno, vhodným prostředím pro vznik takového kultu, je transformační situace systému a společnosti. V případě vzniku 1. Československé republiky snad ani není možné se divit, že k něčemu takovému došlo. Jedná se o vznik nové demokracie, nového státu „především“ Čechů a Slováků, kteří byli po staletí v područí habsburské monarchie. Nyní, po letech křivd a útlaku, vzniklo to, o čem většina obyvatelů nového státu ani nepřemýšlela, že by bylo možné. Vznikl tak

22 <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1016031-popularita-vladimira-putina-lame-v-rusku-rekordy>

23 <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1016031-popularita-vladimira-putina-lame-v-rusku-rekordy>

24 <https://www.reflex.cz/clanek/komentare/64136/jiri-x-dolezal-velky-gosudar-vladimir-putin-ma-novou-sochu-z-umele-hmoty.html>

nový mýtus plný národní hrdosti, vlastenectví, odhodlání a euforie ztělesněný do ikony té doby, do osoby Masaryka.

S novým mýtem tak vznikl Masarykův kult osobnosti, který, troufám si tvrdit, žije do teď, stejně jako mýtus První republiky, přesto že se jej Komunistická strana během desítek let své vlády, vcelku neúspěšně, pokoušela nahradit, vyvrátit, svrhnout do zapomnění. Nutno podotknout, že politika První republiky jistě nebyla tak ideální jak je vykreslována dnes. Výrazná pluralita politického spektra, nestabilní vlády, nevyřešené národnostní otázky, období velké hospodářské krize apod. Zůstala však v očích a paměti jako jedna z nejúspěšnějších historických etap českého a slovenského národa.

Není v možnostech této práce objektivně shrnout Masarykovu osobnost. Všeobecně však byl a je uznáván jako morální autorita, z jehož myšlenek se dá čerpat jistě doteď a mnohým politikům by mohl být opravdovým vzorem. Nikoliv jen líbivým jménem, kterým je dobré se čas od času „ohnat“ pro vlastní kredit dnešních politiků. Je otázkou pro historiky, do jaké míry Masaryk svůj kult spoluvytvářel. Je však zcela evidentní, že o něm dobře věděl a nijak zvlášť se ho nesnažil změnit. Tmelil přece společnost! Příklady úcty k jeho osobě plné ceremonií je nesčetně. Ve všech zmíněných znacích společných pro kult osobnosti se Masarykův kult projevil. Legenda jeho života – příběh syna obyčejných nemajetných lidí ze Slovácka, příběh muže, který šel proti populistickému proudu a přece se svou pravdou zvítězil (rukopisy, Hilsneriáda). Nakonec jako Tatiček Masaryk, či prezident Osvoboditel, filosof a spisovatel, byl veleben a uctíván. Jezdil po kraji českém a slovenském a všude byl adorován bouřlivými ovacemi. Svou legendu dál pěstoval. Nezapomínal na svůj původ a rád jej připomínal. Vojenská uniforma, jízda na koni, účast na vojenských přehlídkách, jako by vycházela z monarchistické tradice. Vycházely knihy jak za života Masaryka, tak o to více po jeho smrti a pompézním pohřbu. Vycházely knihy fotografické, zachycující obyčejný život presidenta. V takových to knihách byl jeho obraz idealizovaný a psán s nemalou dávkou patosu. V jedné z takových Karel Čapek popisuje Masarykovu osobnost jako vitálního sportovce: „*Nebo měl u sebe amerického rejdaře, muže padesátníka, chlapíka tvrdého jako suk; bylo to na pěkné lesní louce; aby ukázal, co Amerika dovede, produkoval se lod'ař, chodě po rukou. Nuže, tady*

šlo o čest národních barev; a osmdesátiletý president se postavil na ruce jako svíčka.“²⁵ Nebo jeho vzhled, který popisoval: „Vysoký, štíhlý, vzpřímený, zdál se ještě větší v tom upjatém kabátě a jaksi pádnější v těch vysokých botách; těžko byste pro tento osobní odstín elegance našli slovo jiné než junáctví.“²⁶

Pro výtvar kultu osobnosti tradičně nechýbělo ani výtvarné umění. Pro téma této práce jsou zmíněny sochy. „Co se týče umění výtvarného, prameny uvádějí, že Masaryk stál/seděl přímo modelem celkem zhruba 64 sochařům, malířům a grafikům, které přijímal buď na pražském Hradě či na Lánech, Topolčiankách, Židlochovicích, příp. také v ateliérech jednotlivých umělců.“²⁷ Těm, kterým nebylo umožněno, nepoštětilo se modelovat prezidenta „na živo“, se museli spokojit s fotografiemi nebo s údaji jeho proporcí z tzv. antropometrického vyšetření prezidenta.²⁸ Jeho podobizny se pak nacházely takřka v každém městě, vesnici, instituci. (obr. 30) Po Masarykovi již za jeho života byly též pojmenovány veřejné prostory – ulice, náměstí aj.

Obr. 30

25 ČAPEK, Karel, Úvodní slovo v knize *Masaryk ve fotografiích*

26 Tamtéž

27 VLČ, Dominik, *Masarykův kult politického vůdce a jeho vývoj související s nástupem komunistického režimu v Československu*, str. 34

28 VLČ, Dominik, *Masarykův kult politického vůdce a jeho vývoj související s nástupem komunistického režimu v Československu*, str. 34

5. Praktická diplomová část

5.1. Východiska

Již delší dobu se zabývám tím, co lidi láká k obdivu, v co věří, fascinuje je, jsou schopni uctívat nebo čím vyplňují svoje životy. V několika dřívějších výtvarných počínech jsem se snažil tyto společenské jevy ztvárnit. Většinou s nadsázkou obsahovou i formální. To se týká i mé diplomové práce. Té však předcházely práce jiné, které bych rád zmínil. Za prvé proto, že jak se domnívám, bych se bez nich k mé diplomové práci nedostal. A za druhé proto, že s ní okrajově souvisí.

Úplně první práce, kterou zmíním, se dotýká náboženství. Vytvořil jsem objekt s názvem *Bůh*. Jedná se o objekt – krychli z dřevotřísky o rozměrech 2x2x2 metry instalovanou ve venkovním prostoru. Vně krychle byl světelný nápis BŮH. Uvnitř krychle byla stolička a na jedné stěně promítnutý text; „*Již brzy čekejte*“. Do růžova a červena zbarvený objekt svítil do večerní tmy zahrady jako reklama na boha a lákal návštěvníky ke vstupu do něj, meditaci a přemýšlení, kde bůh je, zda je a zda se s ním někdy spojí. (obr. 31-32) Přes nadsázku práce bychom však mohli najít jisté paralely u tradičních náboženských institucí. Již několikaletá *Noc kostelů* je toho příkladem.

Obr. 31

Obr. 32

Další práce zpodobňuje Aštara Šerana, vyšší entitu. Aštar Šeran je jedním z Vesmírných lidí, Andělů Světla, který se svou flotilou čeká na oběžné dráze, chrání planetu a nabízí

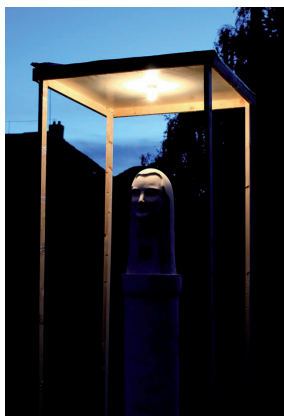
svou pomoc. Neboť Vesmírní lidé žijí ve svých domovech, na jiných planetách harmonicky, láskyplně, bez práce, nemocí a utrpení. Socha Aštara Šerana, doplněná „baldachýnem“ a zabudovanou zvukovou nahrávkou, vábí a láká k lepšímu životu. (obr. 33-36) Práce reaguje na lidskou touhu přesáhnout sebe sama, spojit se s nadpřirozenem. Reaguje na zaplňování prázdných míst v životě člověka pochybnými náboženskými odnožemi.¹

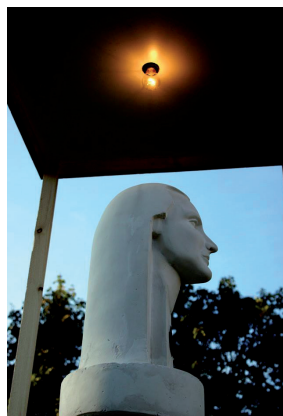
Obr. 33

Obr. 34

Obr. 35

Obr. 36

Již k projevům úcty světským entitám se vztahuje práce s názvem *Ku-klux-klaun*. (obr. 37-38) Jedná se o kaučukovou masku, zpodobňující Václava Klause. Masku je doplněna bílým plátnem a tvarem – vysokou čepicí, připomíná masku Ku-klux-klanu. Je reakcí na skupinu „Klausových mužů“ – Petra Hájka a Ladislava Jakla, oba dva pohybující se v okruhu Václava Klause. V době, kdy byl Klaus prezidentem, zastávali vysoké posty v Kanceláři prezidenta republiky. Obě postavy cítí obdiv ke Klausově osobě a mnohdy zastávali funkci veřejných pochlebovačů. Zároveň do veřejnosti rádi šíří menšinové názory, mnohdy iracionální „bludy“.

Nejznámější jsou výroky Jakla o cyklistech² a Hájkovy názory na Darwinovu teorii, homosexuály, Václava Havla aj. Jako ukázkou je vhodné použít citaci z Hájkovy knihy, prostřednictvím internetových médií: *„Václav Havel – ať vědomě či bezděčně, ale v každém případě aktivně – byl nástrojem sil lži a nenávisti. Ve své misi byl úspěšný. A přesto prohrál. Václav Klaus – ať vědomě či bezděčně, ale v každém případě aktivně – byl nástroj pravdy*

1 Blíže k tomuto tématu v kapitole 1.2.

2 JAKL, Ladislav, *Cyklistiku je nutno okamžitě zakázat*, <http://jakl.blog.idnes.cz/blog.aspx?c=312994>, 2012

a lásky. Ve své misi byl neúspěšný. A přesto zvítězil“.³ Nebo jeho názory, které uvedl pro jiná média: „Vždyť kdo upírá deviantním spoluobčanům právo veřejně demonstrovat za prosazení hodnotového světa, v němž již řadu let je jediným „ohroženým druhem“ typický běloch, heterosexuál a křesťan, v němž občanské ctnosti jako vlastenectví jsou denně vystaveny plivancům na mediálním pranyři?“⁴ Přesto, že se nám tyto názory a projevy, kterých je opravdu celá řada a které není pro rozsah práce možné uvádět, mohou zdát úsměvné, považuji je za nebezpečné. Pomocí práce *Ku-klux-klaun* se ptám, jak je možné, že byli tito muži, jejich „bludy“, šovinistické názory, podporovány nebo jen minimálně přehlíženy prezidentem republiky? Neříkají jeho obdivovatelé to, co by Klaus řekl rád, ale už si to nemůže dovolit?

Zmíněné jevy, kterými jsem se zabýval v uvedených pracích krystalizovaly dál. Dlouhodobé přemýšlení nad politickými názory našich posledních prezidentů, názory lidí, se kterými se stýkám, mě přivedly k námětu mé diplomové práce.

Obr. 37

Obr. 38

3 ČTK, *Havel sloužil satanovi, Klaus pravdě a lásce, píše Hájek ve své knize*, http://zpravy.idnes.cz/kancler-hajek-napsal-knihu-dcr-/domaci.aspx?c=A121022_120919_domaci_skr, 2012

4 BERNÝ, Aleš, *Gayové jsou devianti a primátor Prahy kryptosocialista, útočí Hájek z Hradu*, http://zpravy.idnes.cz/vicekancler-hajek-zautocil-kvuli-akci-homosexuálu-na-primatora-prahy-1ko-/domaci.aspx?c=A110804_154301_praha-zpravy_ab, 2011

5.2. Realizace

Vlastní praktickou diplomovou prací jsou tři převážně dřevěné figurální sochy představující tři české prezidenty; Václava Havla, Václava Klause a Miloše Zemana. Jejich těla jsou takřka totožná. Inspirací pro jejich tvar mi bylo torso sochy Jana Evangelisty z období krásného⁵ slohu, patrně součástí Kalvárie klášterního kostela augustiniánů v Třeboni. Důležité je podotknout, že postava Jana Evangelisty zde nehraje žádnou významovou roli. Je vybrána pouze pro svůj vhodný tvar. Této soše chybí spodní část, která nebyla ani na fotografii, která mi byla předlohou. Do bukového dřeva jsem vyřezal první z trojice soch. Ta pak sloužila jako model pro dvě zbývající, které byly „předřezány“ na kopírovacím stroji. Vnikly tak tři proporcionálně stejné sochy, které jsou dále polychromovány tak, aby se přiblížily předloze. Hlavám soch je sejmuta jejich původní tvář a nahrazena sádrovými tvářemi tří prezidentů. Ty byly modelovány v hlíně a odlity. Jako předloha musely stačit fotografie z internetu. (obr. 39-45)

Obr. 39

5 EHM, Josef, *České gotické umění*, str. 56

Obr. 40

Obr. 41

Obr. 42

Podobizny prezidentů se tak dostávají na sochy připomínající gotické tradiční sochy křesťanských světců. Světci a jejich sochy jako takové byly dříve objektem uctívání – kultu. Pozemská entita je „naroubována“ na původní nadpřirozenou tak, jak tomu bývá při vzniku světského, občanského a politického náboženství. Podobizny prezidentů vypadají na dřevěném těle nepřirozeně a komicky. Sochy tak ironizují snahu těchto osobností o případný vznik kultu, uctívání jejich osoby. Když ne celou společností, tak alespoň její částí.

Obr. 43

Obr. 44

Obr. 45

Je možné tyto tři výrazné postavy české současnosti a blízké historie, politiky, označit za projev kultu osobnosti? V teoretické části hledám opodstatnění obsahu a formy mého výtvaru. Dovoluji si tvrdit, že jsou tam nalezeny. Občanské a politické náboženství, které se tvoří v době

společenských změn. Věřící těchto náboženství uctívají a věří v nové ideje a ideologie. To jsou myšlenky, na které pokud přistoupíme, tak se projeví i v transformaci československého posttotalitního autoritářského státu⁶ v novou demokratickou republiku. Euforie československé společnosti především v průběhu sametové revoluce a dále v devadesátých letech byla obrovská, spojená s patřičnou dávkou „vzkříšeného“ vlastenectví. A co občanství? Občanské fórum? Není i zde cítit význam přesahující jedince, význam, který ukazuje novou cestu celé společnosti? Nevznikaly v této době mýty, které přetrvávají do teď – mýty o sametové „revoluci“?⁷

Taková transformační situace je přece úrodným prostředím pro vznik kultu osobnosti. Pro konstrukci osoby, která nové ideje ztělesňuje. Takovou osobou se stal bezesporu Václav Havel, nový československý prezident, občan, demokrat sklízějící při svých prvních projevech k lidu bouřlivé ovace. Osobnost opředená mýty a legendou. Osobnost pocházející z intelektuální rodiny, buržoasie, které nebylo v minulosti přáno. Život této osobnosti, do kterého se promítaly společenské změny Československa. Václav Havel viděn jako vzdělanec, intelektuál, filosof, vůdce disentu, oběť komunistického režimu. Takřka jako Masaryk čekající na správnou dobu, kdy bude moci národ vyvést, tentokrát z letargie způsobené vládnoucí stranou. Úcty se Havel těšil především v období začátku devadesátých let. Václav Havel chápán jako zosobnění „*zasuté mravnosti v nás zludračených*“⁸, ztělesnění nových idejí demokracie, mravnosti, přesahující za hranice Československa. Těžko se neubránit pocitu, že si svou slávu Havel užíval a že svůj kult osobnosti, který zřejmě většinová společnost nezaznamenávala, pěstoval. Dobrým příkladem je rozhlasová nahrávka z Havlovy návštěvy v ČKD. Zde se pozastavoval nad špatným zázemím, nedostatkem sprch, které mu připomněly jeho věznění – jakoby potřeboval znovu připomenout svůj příběh.⁹ Komentář k pořadu českého rozhlasu z roku 2013, kde je nahrávka znovu uvedena označuje prezidenta přízviskem osvoboditel, který navštěvuje místa zbídačené země. V pořadu jsou však první léta devadesátá již komentována kritickým pohledem.

6 DVOŘÁKOVÁ, Vladimíra, KUNC, Jiří, *O přechodech k demokracii*, str. 128.

Autoři se více přiklánějí k tomuto označení a zlidovělý „totáč“ vyvracejí.

7 Revoluce je politický převrat za podpory vojenské síly a použití násilí. Pokud k něčemu takovému vůbec roku 1989 došlo tak jen okrajově. Obzvláště vezmeme-li v úvahu roli bezpečnostních složek státní moci, která zasáhla opravdu mizivě, nelze nepochybovat, že k revoluci v Československu nedošlo.

8 MANDLER, Emanuel, *Oba moji prezidenti, Václav Havel & Václav Klaus*, str. 89

9 Nahrávka dostupná na: http://www.rozhlas.cz/archiv/rozhlasovyrok/_zprava/vaclav-havel-v-c kd-1990--1169173

Optimistická nekritická úcta k Havlově osobě však nevydržela napořád. Inženýr Václav Klaus společně s dalšími ekonomy přišel do Občanského fóra. Z Klausovy přítomnosti byl Havel nadšen: „*Nikdo mi nedokáže připravit tak dobře podklady jako pan inženýr Klaus.*“¹⁰ Klaus se po prvních volbách stal ministrem financí, který se rychle prosadil se svou koncepcí ekonomické transformace. Vyslovil se k nedostatkům OF a usiloval o jeho změnu v politickou stranu. Tak se i stalo a z této proměny nejvíce profitovala Klausova ODS. Jako protipól k této straně pak bylo Občanské hnutí (OH), které stálo na Havlových ideálech „nepolitické politiky“ a ve volbách v roce 1992 se nedostalo do parlamentu. Po další léta tak začalo období politické a osobní rivality Havla a Klause usilující o popularitu občanů. Jeden proti druhému se snažili vymezit, kde jen to šlo, v novoročních projevech, v médiích. S rostoucím procitnutím společnosti z euforie „revoluce“ začala opadat bezmezná přízeň lidu vůči prezidentovi. Část obyvatelstva, která preferovala politiku stran, svůj obdiv přesunula na osobu Václava Klause. Jakoby se většinová společnost rozdělila do pomyslných dvou táborů.

Ani Václav Klaus se neobešel bez budování vlastní image, příběhu, vyprávění. A ne snad ani vyprávění letitého příběhu, jako spíš vyprávění o současných kladech jeho osoby. Vyprávění o neobyčejně pracovitém člověku, který nezná zahálku. „*Knižky četl Václav Klaus i na střídačce (basketbalista) při utkání, když zrovna nebyl na hřišti*“¹¹ O ekonomovi, sportovci, rozeném vůdci. O člověku, který vyniká takřka ve všem; „*...Snaží se vyniknout, ať dělá cokoli. Před časem jsme za polárním kruhem závodili na sobích spřeženích. Pro mě bylo zážitkem jen to, že řídím soba. Premiér jel tak, aby vyhrál – a povedlo se mu to*“.¹² Vyprávěl Klausův bývalý mluvčí z dob jeho premiérování Vadim Petrov. Příběh úspěchu tkvící v bezmezné činorodosti, zarputilosti. Vše podporováno řadou knih o Klausově osobě. Klaus tak vlastně ukázal ideji toho, že pokud všichni budeme pilní tak jako on, budeme jako on také úspěšní. Ideje v době ekonomické transformace. V době kdy kolektivismus, ve kterém činní nedostali prostoru a odměny na úkor nečinných, střídá individualismus. V době „amerického snu po česku“. Václav Klaus se tak nestal vzorem a ztělesněním výše zmíněných idejí pouze pro podnikatele, obchodníky, majetné, úspěšné, ale i pro chudé, neúspěšné. A jaké pak byly sklony Václava Klause holedbat se nebo se nechat obdivovat v době kdy byl prezidentem?

10 MANDLER, Emanuel, *Oba moji prezidenti, Václav Havel & Václav Klaus*, str. 81

11 ČERMÁK, Miloš, *Václav Klaus, Miloš Zeman, Souběžný portrét*, str. 28

12 ČERMÁK, Miloš, *Václav Klaus, Miloš Zeman, Souběžný portrét*, str. 18

Ve volebním období 1992-1996 se dostala do parlamentu ČSSD, která začala posilovat svoji pozici zvolením Miloše Zemana jejím předsedou. Miloš Zeman svou ostrou rétorikou na adresu vládní koalice a její ekonomické transformace se tak začal stávat další výraznou osobností politické scény. V roce 1998 došlo k předčasným volbám, ve kterých zvítězila ČSSD, která však nebyla schopna získat koaliční partnery a sestavit tak vládu. Tyto okolnosti zapříčinili menšinovou vládu ČSSD, za podpory ODS pomocí tzv. „opoziční smlouvy“. Za to získala ODS křesla předsedů obou komor parlamentu. Tato vláda byla protkaná řadou nešvarů. Opoziční smlouva je zpětně označována za největší zárodek současného korupčního prostředí, kdy v tehdejších volebním období nefungovala síla opozice a její schopnost být kontrolorem vlády. Kauzy z tohoto období se budou zřejmě otvírat ještě dlouho.

Došlo k navázání nového výrazného vztahu dvou politiků. Vztahu rivalského a kolegiálního zároveň. Oba sbírající své politické body populismem, demagogií, svou vlastní image. O image, o idejích, které Václav Klaus ztělesňoval, jsem již napsal. A co Miloš Zeman, bývalý premiér a nynější prezident? Jaký kult okolo sebe vytvořil on? Prostý člověk z Vysočiny, vysoce inteligentní muž, který mluví jazykem, jemuž porozumí každý? Muž, jenž se nebojí ostrých slov? Muž lidový? Ten, který dokáže říct to, co si lid doopravdy myslí? Asociací, důvodů, proč je pro velkou část společnosti úctyhodným člověkem, bychom mohli nacházet mnoho.

Jsou tito tři političtí vůdci nedávné české historie a současnosti ukázkami opravdového kultu osobnosti? Nikoliv ve všech znacích typických pro kult osobnosti. Domnívám se, že podstatná část z nich, se dá u všech tří prezidentů vystopovat. Okolo všech vznikla legenda o jejich výjimečnosti, podporována okruhem blízkých obdivovatelů, která je masově podávána společnosti. Každý z prezidentů tuto legendu podporoval či podporuje. Psali a píšou knihy. Byli a jsou zájmem médií, společnosti. Něktými uctívány. Kult přeci nemusí být celospolečenský. Může se projevovat jen v její části. Také nikde není psáno a dáno jak dlouhé musí mít kult osobnosti trvání. Minimálně v příběhu Václava Havla, lze těžko kult osobnosti vyvracet. Především pak v prvních obdobích jeho prezidentování

a nejvíce snad po jeho smrti. Po něm pojmenované Ruzyňské letiště či jeho podobizny¹³ (obr. 46-47) jsou dobrým důkazem. U ostatních dvou prezidentů se jedná o hypotézu, konstrukt.

Obr. 46

Obr. 47

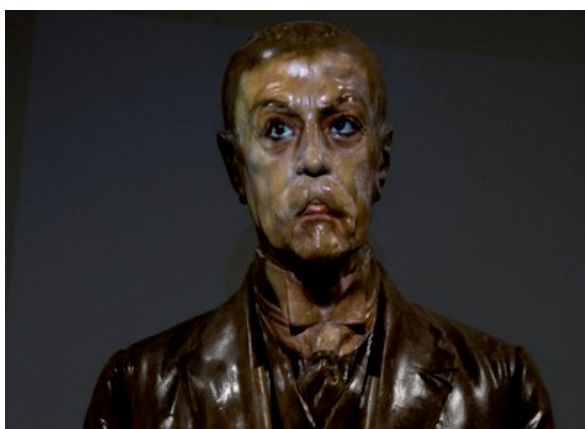
Osobnosti prezidentů nechci analyzovat, srovnávat. Pouze v práci nabízím možnost klást si otázky o těchto osobnostech, jakou hrály a hrají úlohu v dějinách. Jak hýbou společností a ona s nimi. Jsem si vědom citového zabarvení této části textu i samotné praktické diplomové práce. Domnívám se, že je nemožné se tomu vyvarovat. Neboť nepiši z pozice historika a politologa usilujícího o objektivní text podložený fakty, ale z pozice autora výtvarného díla.

5.3. Inspirační zdroje

Jedním z inspiračních zdrojů je pro mě Krzysztof Wodiczko, polský umělec, žijící a působící v Americe. Především pak bylo zdrojem mé inspirace dílo *Out/Inside(ři)*, které představil v pražské galerii DOX na stejně nazvané výstavě. Dílo je instalací sedmi soch – postav české historie; T.G. Masaryk, Karel Havlíček Borovský, Eliška Krásnohorská, Božena Němcová, Josef Jungmann, František Palacký a Bedřich Smetana. Na jejich tváře jsou pomocí videomappingu promítány tváře Romů ze Šluknovského výběžku, doplněné o audionahrávku jejich vyprávění o tamních rasových útocích. Wodiczko tak konfrontoval dlouhodobý nepopulární společenský problém se symboly hrdinů českých dějin. Dílo mě inspirovalo díky posouvání významu soch, historických, „kultických“ osobností, i když v jiném kontextu, než je má diplomová práce. (obr. 48)

¹³ Například Soutěž o sochařský portrét Václava Havla nebo busta V. Havla v Armádním muzeu na Žižkově. Tatáž busta, „zlými jazyky“ nazývána „Drápalík“, byla odhalena v americkém Kongresu a v sídle Rady Evropy ve Štrasburku.

Dalším výtvarníkem, který změnil význam sochy a který mě oslovil, je Nicolas Prokop. Napůl akcí a napůl sochařským počinem umístil na hlavu sochy Winstona Churchilla na Žižkově masku s černošskými rysy. K Churchillovi přidal ještě kopí a štít připomínající africké kmeny. Mladý sochař tak poukázal na Churchillovu zapomínanou aktivitu a koloniální strategii v Africe – britskou brutalitu, dějící se dlouho po 2. světové válce. Zároveň poukázal na památníky jako „*barometry vyjadřují ideové a politické klima*“.¹⁴ Tento pomník je už třetím Churchillovým pomníkem v Praze, přestože hlavní město Churchill nikdy nenavštívil. Pomník odhalili Václav Klaus a bývalá britská premiérka Margaret Thatcherová roku 1999. Socha je na místě, kde se dříve nacházela socha čtvrtého československého presidenta Antonína Zápotockého. (obr. 49)

Obr. 48

Obr. 49

14 Pavel Karous, *Černá kůže, bílé masky*, <http://a2larm.cz/2016/01/cerna-kuze-bile-masky/19.4.2016>

6. Didaktická část

6.1. Parafráze uměleckého díla

Úvodem do tématu byl malý výklad o významu parafráze s ukázkami nejznámějších prací výtvarníků, kteří se tímto fenoménem zabývali a zabývají. Podstatnou část hodin výtvarné výchovy tvořilo seznamování se s uměleckými díly. Žáci si prohlíželi několik knih s reprodukcemi nejznámějších děl – převážně obrazů. Tato část výuky trvala každému jinak dlouhou dobu. Někoho zaujal jeden obraz během okamžiku a měl jasno, jak jej přetvoří, jiní nemohli vybrat z několika variant. Některým dětem však činilo značné potíže vybrat vůbec jeden jediný obraz, se kterým by se byly schopny ztotožnit nebo který by se jim vůbec líbil. Následně vymyslet jak obraz pozměnit, byl oříškem jak pro žáky, tak pro učitele.

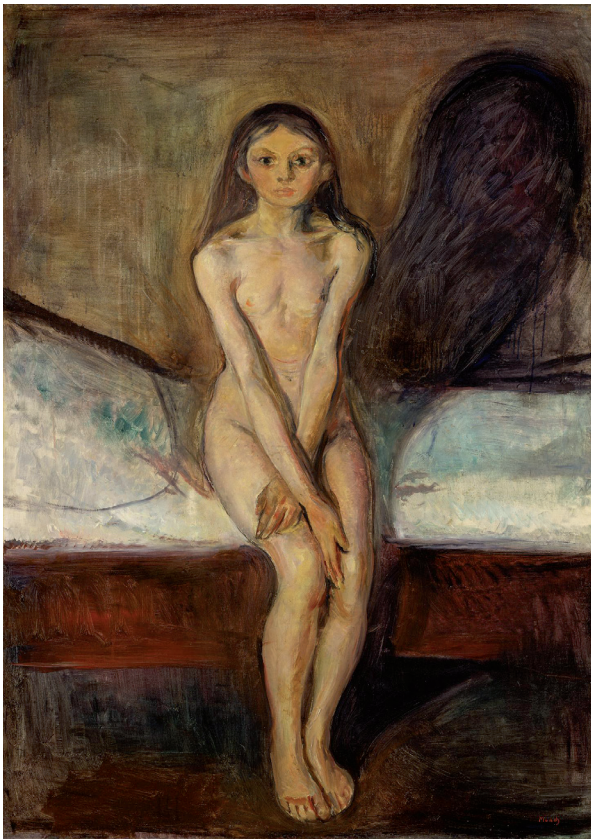
Minimálním cílem, který byl v zásadě naplněn, bylo žákům evergreeny výtvarného umění představit. Vyšším cílem bylo, aby žáci byli schopni ocenit kvality uměleckého díla. Rozpoznat proč se jim dílo líbí nebo ne a umět tyto subjektivní pocity formulovat. Pokusit se zaujmout k obrazu kritický postoj. Bohužel tento cíl nebyl naplněn zcela a u všech. Důvod spatřuji v tom, že žáci dopředu věděli, že s obrazem budou pracovat. Tudíž reakce na obraz nebyla zcela bezprostřední. Proto bych tuto část projektu příště raději přesunul hned na první místo.

Povídání o obrazech, představování a uvádění do souvislostí, bylo uskutečňováno především individuálně. A to jak během toho, kdy žáci knihami listovali a vybírali, tak během vlastní výtvarné práce. Vybrané dílo měli tedy především poznat a pochopit jeho námět. Posléze začali obraz přetvářet, upravovat a posouvat do jiných souvislostí či jiné estetiky. Žáci nepřetvářeli obraz xeroxové kopie ready-made postupem, ale obraz měli znovu vytvořit jakožto originál. Jako techniku jsem zvolil pro všechny žáky jednotné medium a to kresbu barevnými fixy na bílý papír. Úkolem bylo celou plochu zaplnit, jako tomu bylo u všech obrazů, které si vybrali k parafrázi. Měli si všimnout světla a stínu, atmosféry v obraze. Pomocí kresby a omezeným spektrem barev se přiblížit originálu.

Práce většiny žáků považuji za velmi zdařilé jak po stránce formální, tak obsahové. Bohužel se však nepodařilo vyvarovat parafrázím, kde postavám přibyla cola, cigareta, dotykové zařízení apod. Ačkoli takto laciné parafrázování jsem se snažil eliminovat.

Vybrané práce byly pověšeny na chodbu školy s xeroxovou kopií a skromným textem o původním díle a autorovi.

Obr. 50-62

6.2. „Selfičko“

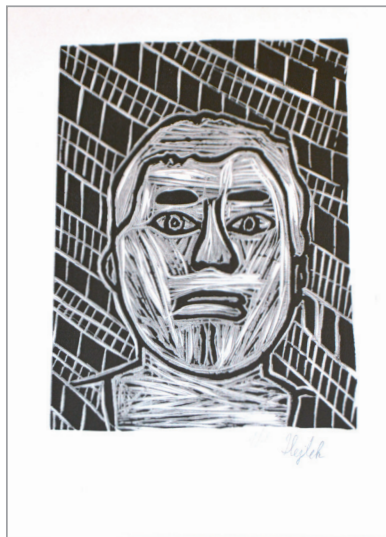
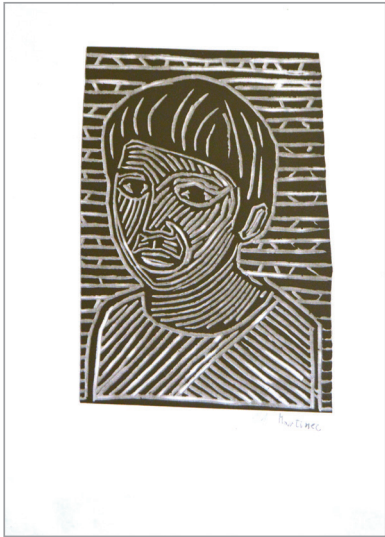
Selfie je relativně novým pojmem a fenoménem. Jedná se o typ fotografického autoportrétu. Ten může být pořízen „z ruky“, či pomocí zrcadla. Tento nový fenomén se rozšířil s vývojem stále dostupnějších digitálních fotoaparátů a v neposlední řadě s vývojem mobilní techniky – tzv. smartphoneů. Důvodem pro vznik selfie bývá zachycení nějakého zážitku, místa na kterém jsme byli nebo dokonce stále jsme. Selfie totiž získává to pravé opodstatnění až když je sdíleno na sociální síti. Pomocí selfie se tak on-line můžeme pochlubit krásným počasím na snové dovolené.

Žáci se pokusili tento fenomén zpracovat ve výtvarné výchově. Prvním cílem bylo seznámit žáky s fenoménem autoportrétu. K tomu posloužily selfie žáků, kteří měli za úkol se vyfotit a přinést fotografie do školy, kde byly následně černobíle vytisknuty. Fotografie žáků jsme se snažili rozebrat a to jak jejich významovou, tak formální stránku. Po představení jejich autoportrétů byly představeny autoportréty známých malířů – Albrecht Dürer, Leonardo da Vinci, Rembrandt. Žáci se tyto autoportréty pokusili popsat a porovnat s těmi svými.

Druhým cílem bylo výkladem učitele seznámit žáky s grafikou a grafickými technikami, jak se dříve reprodukoval obraz. Žáci tak pochopili, že i fotografie je v podstatě grafickou technikou, které předcházela dlouhý vývoj.

Třetím cílem bylo seznámit žáky a naučit je dostupnou grafickou techniku – linoryt. Jako námět a předloha jim posloužilo jejich selfie, které pomocí průklepového papíru přenesli na lino. Po vytvoření matrice přišel na řadu tisk. Ten se však díky nedostatečnému technickému zázemí příliš nedařil. Jako demonstrace principu tisku z výšky však postačil. Matrice od černé barvy byly použity ještě jednou. Po vložení do kopírky z nich vznikly nové působivé tisky.

Žáci si z těchto hodin odnesli své fotografické a linorytové selfie, které bylo od původního značně posunuto. Autorské tisky společně s maticí byly vystaveny. Přiložené ukázky jsou tisky pomocí kopírky. Na úkolech pracovali žáci druhého stupně. Čas nebyl vymezen. Byl určen každému žákovi individuálně podle jeho potřeb a schopností.

Obr. 63-70

6.3. Baroko

Cílem tohoto zadání bylo prohloubení vztahu a hlubšího poznání barokních soch, které žáci potkávají. Sochy se v nemalém počtu nachází v obci, kde žáci žijí a kde se nachází i základní škola.

První fází byla práce v terénu. S žáky jsme se vydali přímo za sochami, které si nafotili. Fotografie jsme si pak společně prohlédli v hodinách výtvarné výchovy. Promítání bylo doplněné skromným výkladem o baroku a barokních sochách. Žáci vyhledávali společné znaky soch v obci s barokními sochami nacházejícími se v jiných lokalitách.

Následujícím úkolem bylo sochy nakreslit. K dispozici žáci měly černé papíry formátu A2 a bílé křídly. Žáci kreslili jak konkrétní sochy v obci, tak sochy vymyšlené, které měly být inspirovány barokním tvaroslovím. Vybraní žáci si vyzkoušeli sochy modelovat v sochařské hlíně.

Práce žáků byly vystaveny v barokní márnici v areálu kostela sv. Zikmunda v Sopotnici jako součást Noci kostelů.

Obr. 71-74

Závěr

Diplomovou práci tvoří tři figurální sochy s tělem připomínající staré sochy křesťanských světců. Hlavy soch nesou podobizny posledních tří českých prezidentů.

V teoretické části diplomové práce jsem se pokusil nastínit několik společenských fenoménů – náboženství, světské náboženství, občanské a politické náboženství, kult a kult osobnosti. Ty jsou v textu řazeny tak, aby na sebe navazovaly a vytvořily tak konstrukt myšlenek vysvětlující a obhajující koncept a realizaci práce praktické. V kostce jsem představil nejvýznamnější a nejnápadnější projevy zmíněných fenoménů. Zdaleka nejsou vyčteny všechny. Společně s nimi jsou představeny ukázky, kdy se tyto společenské jevy projeví ve výtvarném umění.

V textu jsem také uvedl vývoj myšlenek, které mě vedly k této diplomové práci. Teoretickou část považuji za dostatečně vysvětlující samotné výtvarné dílo mé diplomové práce, nikoliv však za vyčerpávající. Jsem si zcela vědom, že v některých místech je obsah povrchní a zvolená témata by obsáhla a zaslouhovala si práci samostatnou.

Seznam vyobrazení

1. Newtonův Kenotaf, Étienne-Louis Boulléeho, https://en.wikipedia.org/wiki/%C3%89tienne-Louis_Boull%C3%A9
2. Narmerova paleta, <http://historiasztukii.blogspot.cz/2013/02/paleta-narmera.html>
3. Menkaureova Triáda, <upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/ac/Menkaura.jpg>
4. Socha Patricie Barberiniho, <http://3.bp.blogspot.com/TaCAhQpf0pQ/Ue0gvVFI5zI/AAAAADhM/WiS9hef7DKE/s1600/patricio+barberini+1.jpg>
5. Augustus z Primaporty, http://janamulakova.rajce.idnes.cz/antika/#047_Augustus_z_Prima_Porty.jpg
6. Vendômský sloup, <http://wiki.eanswers.com/pt/Coluna%20de%20Vend%C3%B4me>
7. Vendômský sloup, detail reliéfu, <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10169537773-francie-s-ozvenou-domova/208572231100010-historicka-pariz/?tplid=print>
8. Vendômský sloup, socha Napoleona, [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Colonne_Vend%C3%B4me_\(2\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Colonne_Vend%C3%B4me_(2).jpg)
9. Napoleonova socha na nádvoří pařížské Invalidovny, <http://lillithspretties.deviantart.com/art/Napoleon-Bonaparte-13279974>
10. Napoleonův sarkofág v pařížské Invalidovně, <http://lillithspretties.deviantart.com/art/an-interesting-stool-of-sorts-12294206>
11. Zmrtvýchvstání Napoleonovo, https://cs.wikipedia.org/wiki/Napoleon_Bonaparte#/media/File:Mus%C3%A9_Rude_005.JPG
12. Zeppelinfield, <http://www.fluidr.com/photos/seier/6395344017>
13. Světové hlavní město Germanie, http://bydleni.idnes.cz/foto.aspx?r=architektura&c=A120514_084104_architektura_web&foto=WEB3d8ef9_F200911240745601.jpg
14. Josef Thorak, Boxer, <https://www.pinterest.com/pin/484981453598140239/>
15. Josef Thorak modeluje hlavu Goebbelse, <http://www.dw.com/en/nazi-propaganda-horse-winds-up-at-german-school/a-18644881>
16. Arno Breker, Vítěz, [https://cs.wikipedia.org/wiki/Arno_Breker#/media/File:Arno_Breker_Der_Sieger_\(1939\).jpg](https://cs.wikipedia.org/wiki/Arno_Breker#/media/File:Arno_Breker_Der_Sieger_(1939).jpg)
17. Arno Breker, Richard Wagner, <http://www.wikiart.org/en/arno-breker/richard-wagner>

18. Josef Thorak, Nietzsche, <https://picasaweb.google.com/anicka164/9DUCHDADA-SUR#5478230085914485810>
19. Josef Thorak, Adolf Hitler, <https://www.stormfront.org/forum/t839744/>
20. Palác Sovětů, http://4.bp.blogspot.com/_LzS6KpMrhI/Twxupb7cCaI/AAAAAAAAA-A2s/oJmRN3-Nx7g/s1600/Palace+of+the+Soviets+oficial.jpg
21. Věra Muchina, Dělník a kolchoznice, http://www.lidovky.cz/foto.aspx?c=A091205_143538_ln_zahranici_mev&foto=MEV2f9586_MDF51738.JPG
22. Otakar Švec, Stalinův pomník, http://praha.idnes.cz/foto.aspx?r=metro=-extra&c-A150429_111513_metro-extra_rab&foto=RAB5ae3b5_FO00099941.JPG
23. Balónkový happening u sousoší Stalina a Lenina v Olomouci, <http://zpravy.aktualne.cz/domaci/revolucni-dny-v-olomouci/r~i:gallery:12725/r~i:photo:280301/>
24. Šátkování pionýrů u sochy Lenina v Kolíně, rok 1977, http://kolinsky.denik.cz/zpravy_region/patrane-po-osudech-soch-kam-zmizeli-lenin-a-gottwald-20141112.html
25. Sousoší Kim Čong-Ila a Kim Čong-Una, <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1130479-zbidacena-kladr-cpe-miliony-do-kultu-mrtveho-kima#&gid=1&pid=1>
26. Jezdecké sousoší Kim Čong-Ila a Kim Čong-Una, <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1130479-zbidacena-kladr-cpe-miliony-do-kultu-mrtveho-kima#&gid=1&pid=1>
27. Socha prezidenta Turkmenistánu SaparmurataNijazova, http://www.tyden.cz/rubriky/zahranici/rusko-a-okoli/turkmenbasiho-zlatou-rotujici-sochu-odsunuli-na-predmesti_219909.html?showTab=diskutovane
28. Socha GurgangulihoBerdymuchameda, <http://www.netky.sk/clanok/turkmensky-prezident-berdymuchamedov-uz-ma-tiez-pozlatenu-sochu>
29. Pavel Grešinikov, Putin, <https://www.reflex.cz/clanek/komentare/64136/jiri-x-dolezal-velky-gosudar-vladimir-putin-ma-novou-sochu-z-umele-hmoty.html>
30. Edvard Beneš během slavnostního odhalení Masarykova pomníku v Mostě 28. října 1935, https://cs.wikipedia.org/wiki/Kult_osobnosti#/media/File:Edvard_Bene%C5%A1_u_Masarykova_pomn%C3%ADku_v_Most%C4%9B_-_28.10.1935.JPG
- 31.-32. Lukáš Stuchlík, Bůh, zdroj: vlastní
- 33.-36. Lukáš Stuchlík, AštarŠeran, zdroj: vlastní
- 37.-38. Lukáš Stuchlík, ku-klux-klaun, zdroj: vlastní

39.-40. Busty Václava Havla, http://zpravy.idnes.cz/americky-kongres-odhalil-bustu-havla-dst/zahranicni.aspx?c=A141119_190556_zahranicni_fer

41.-47. Modelová skica, dokumentace realizace, zdroj: vlastní

48. Krzysztof Wodiczko, Out/Inside(ři), <http://www.artslant.com/ew/works/show/751694>

49. Nicolas Prokop, Černá kůže, bílé masky, <http://a2larm.cz/2016/01/cerna-kuze-bile-mas-ky/19.4.2016>

50.-62. Parafráze, ukázky prací žáků, zdroj: vlastní

63.-70. „Selfičko“, ukázky prací žáků, zdroj: vlastní

71.-74. Baroko, ukázky prací žáků, zdroj: vlastní

Bibliografie:

WEBER, Max, *Sociologie náboženství*, Praha: Vyšehrad, 1998, ISBN: 80-7021-240-3

NEŠPOR, Zdeněk R., *Sociologie náboženství*, Praha: Portál, 2007, ISBN: 978-80-7367-251-5

BARRETT David V., *Sekty, kultury a alternativní náboženství*, Praha: Ivo Železný, 1998, ISBN: 80-240-0066-0

HASSAN, Steven, *Jak čelit psychické manipulaci zhoubných kultů*, Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka, 1994, ISBN: 80-85880-03-2

MAIER, Hans, *Politická náboženství: totalitární režimy a křesťanství*, Brno: CDK, 1999, ISBN: 80-85959-43-7

GENTILE, Emilio, *Politická náboženství: mezi demokracií a totalitarismem*, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2008, ISBN: 978-80-7325-153-6

CARLYLE Thomas, *Hrdinové: úcta k hrdinům a hrdinství v dějinách*, Praha: Rudolf Škeřík, 1925

FRIČ, Pavol a kol., *Vůdcovství českých elit*, Praha: Grada, 2008, ISBN 978-80-247-2563-5

KEANE, John, *Václav Havel: politická tragédie v šesti dějstvích*, Praha: Volvox Globator, 1999, ISBN: 80-7207-308-7

PUTNA, Martin C., *Václav Havel: duchovní portrét v rámu české kultury 20. století*, Praha: Knihovna Václava Havla, 2011, ISBN: 978-80-87490-08-2

RANDÁK, Jan, *Kult osobnosti*, Praha: Fakulta stavební ČVUT v Praze, katedra společenských věd, 2007, ISBN: 978-80-01-03713-3

KULHÁNEK, Ivan, *Kult osobnosti a osobnost v dějinách (19. a 20. století)*, Praha: Fakulta stavební ČVUT v Praze, katedra společenských věd, 2007, ISBN: 978-80-01-03713-3

VOŠČININA, A., *Římský sochařský portrét*, Praha: Odeon, 1976

PRECLÍK, V., *Paměť sochařského portrétu*, Praha: Academia, 2003, ISBN: 80-200-1184-6

CHALUPA, Aleš. Římské náboženství a příchod principátu: Změna, nebo kontinuita? [online]. Brno, 2008 [cit. 2016-04-18]. Disertační práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Jan Bouzek Dostupné z: <http://is.muni.cz/th/39781/ff_d/>

HOCHEL, Marian. Dominique-Vivant Denon a Le Style Empire (1802-1815): Reprezentace uměním, politická propaganda nebo kult osobnosti Napoleona Bonaparta? (teze disertační práce) [online]. Brno, 2013 [cit. 2016-04-18]. Rigorózní práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Jiří Malíř Dostupné z: <http://is.muni.cz/th/195419/ff_r/>.

VLČ, Dominik, Masarykův kult politického vůdce a jeho vývoj související s nástupem komunistického režimu v Československu [online]. Brno, 2013. Diplomová práce. Masarykova univerzita (vyhledáno 7. 1. 2016)

KNOLLOVÁ, Michaela, Postavení panovníka v orientální despocii [online]. Brno, 2014. Disertační práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. Vedoucí práce Ladislav Vojáček. Dostupné z: <http://is.muni.cz/th/365076/pravf_d/> (vyhledáno 11. 4. 2016)

CHRUŠČOV, Nikita Sergejevič, O kultu osobnosti a jeho důsledcích, Projev prvního tajemníka ÚV KSSS N. S. Chruščov na XX. sjezdu Komunistické strany Sovětského svazu (25. února 1956). Dostupné na: <http://www.praguecoldwar.cz/kult.htm> (vyhledáno 11. 4. 2016)

MANDLER, Emanuel, *Oba moji prezidenti, Václav Havel - Václav Klaus*, Praha: Libri, 2004, ISBN: 80-7277-280-5

ČERMÁK, Miloš, *Václav Klaus, Miloš Zeman - souběžný portrét*, První Nakladatelství Knihcentrum, 1998, ISBN: 80-86054-69-1

EHM, Josef, *České gotické umění*, Pressfoto-Praha, 1977

PIJOÁN, José, *Dějiny umění. 1. díl*, Praha: Odeon, 1977, ISBN: 80-7176-765-4

PIJOÁN, José, *Dějiny umění. 2. díl*, Praha: Knižní klub; Balios, 1998, ISBN: 80-7176-839-1

CHÂTELET, Albert, GROSLIER, Bernard Philippe, *Světové dějiny umění – Malířství, sochařství, architektura, užité umění*, Ottovo nakladatelství 2004, ISBN: 80-7181-936-0

DEMPSEYOVÁ, Amy, *Umělecké styly, školy a hnutí*, Slovart, 2002, ISBN: 80-7209-731-8

DVOŘÁKOVÁ, Vladimíra, KUNC, Jiří, *O přechodech k demokracii*, Praha: Slon, 1994, ISBN: 80-901424-8-6

UHLÍŘ, Martin, *Čtyři jezdci a jedna jezdyně*, Respekt 20/2014

Internetové zdroje:

<http://www.cs-magazin.com/index.php?a=a2007012102> (vyhledáno 3. 1. 2016)

<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/kultura/1100260-vystavit-ci-nevystavit-hitlerovy-sochy-a-neb-mohou-dila-za-majitele> (vyhledáno 3. 1. 2016)

https://cs.wikipedia.org/wiki/Kult_osobnosti (vyhledáno 5. 1. 2016)

<http://svobodnenoviny.eu/pravdolaskar-a-lzinenavistnici-aneb-jak-prizivovat-kult-osobnosti/> (vyhledáno 5. 1. 2016)

https://is.muni.cz/th/66379/pedf_m/diplomka4.txt (vyhledáno 6. 1. 2016)

http://technet.idnes.cz/podivejte-se-na-zbytky-velke-rijnove-socialisticke-revoluce-p53-/sw_internet.aspx?c=A091106_132925_sw_internet_kuz (vyhledáno 6. 1. 2016)

https://cs.wikipedia.org/wiki/Arno_Breker (vyhledáno 6. 1. 2016)

https://de.wikipedia.org/wiki/Josef_Thorak (vyhledáno 6. 1. 2016)

https://cs.wikipedia.org/wiki/Nacistick%C3%A1_architektura (vyhledáno 6. 1. 2016)

https://cs.wikipedia.org/wiki/Socialistick%C3%BD_realismus (vyhledáno 6. 1. 2016)

https://cs.wikipedia.org/wiki/Saparmurat_Nijazov (vyhledáno 6. 1. 2016)

https://cs.wikipedia.org/wiki/Napoleon_Bonaparte (vyhledáno 7. 1. 2016)

http://zpravy.idnes.cz/americky-kongres-odhalil-bustu-havla-dst-/zahranicni.aspx?c=A141119_190556_zahranicni_fer (vyhledáno 7. 1. 2016)

http://zpravy.idnes.cz/vicekancler-hajek-zautocil-kvuli-akci-homosexuálu-na-primatora-prahy-1ko-/domaci.aspx?c=A110804_154301_praha-zpravy_ab,2011 (vyhledáno 7. 1. 2016)

http://zpravy.idnes.cz/kancler-hajek-napsal-knihu-dcr-/domaci.aspx?c=A121022_120919_domaci_skr,2012 (vyhledáno 7. 1. 2016)

<http://jakl.blog.idnes.cz/blog.aspx?c=312994>, 2012 (vyhledáno 7. 1. 2016)
<http://www.archiweb.cz/news.php?action=show&type=2&id=12649> (vyhledáno 7. 1. 2016)

http://www.tyden.cz/rubriky/zahranici/rusko-a-okoli/turkmenbasiho-zlatou-rotujici-sochu-odsunuli-na-predmesti_219909.html?showTab=diskutovane (vyhledáno 8. 1. 2016)

<http://www.netky.sk/clanok/turkmensky-prezident-berdymuchamedov-uz-ma-tiez-pozlatenu-sochu> (vyhledáno 8. 1. 2016)

<https://www.reflex.cz/clanek/komentare/64136/jiri-x-dolezal-velky-gosudar-vladimir-putin-ma-novou-sochu-z-umele-hmoty.html> (vyhledáno 8. 1. 2016)

<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1130479-zbidacena-kldr-cpe-miliony-do-kultu-mrtveho-kima> (vyhledáno 8. 1. 2016)

<http://nazory.ihned.cz/c1-63672460-vaclav-havel-na-petrine> (vyhledáno 8. 1. 2016)

<https://www.studyblue.com/notes/note/n/architektura-19-stolet/deck/13392236>
(vyhledáno 9. 4. 2016)

<http://www.cs-magazin.com/>, leden 2007 (vyhledáno 11. 4. 2016)

<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1016031-popularita-vladimira-putina-lame-v-rusku-rekordy> (vyhledáno 11. 4. 2016)

<http://spravy.pravda.sk/svet/clanok/356317-lud-si-zelal-zlateho-prezidenta/>
(vyhledáno 11. 4. 2016)

cs.wikipedia.org/wiki/Saparmurat_Nijazov (vyhledáno 11. 4. 2016)

<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1130479-zbidacena-kldr-cpe-miliony-do-kultu-mrtveho-kima> (vyhledáno 11. 4. 2016)

<http://www.dox.cz/cs/vystavy/krzysztof-wodiczko-outinsideri> (vyhledáno 19. 4. 2016)

<http://a2larm.cz/2016/01/cerna-kuze-bile-masky/> (vyhledáno 19. 4. 2016)

ANOTACE

Jméno a příjmení	Bc. Lukáš Stuchlík
Katedra	Katedra výtvarné výchovy
Vedoucí práce	Mgr. David Medek
Rok obhajoby	2016
Název práce	Kulty
Název v angličtině	Cults
Anotace práce	Teoretická část diplomové práce obhajuje koncepci vlastní praktické výtvarné části. Nabízí náhled na fenomén náboženství jako společenského konstrukt. Náhled na světská, občanská, politická náboženství a kult osobnosti. Představuje vybrané ukázky sochařských projevů v historii kultu osobnosti.
Klíčová slova	Kult, kult osobnosti, politická náboženství, občanská náboženství, propaganda, pro-režimní sochy, sochařská podobizna
Anotace v angličtině	The theoretical part defends the concept inherent in the practice of art. It offers insight into the phenomenon of religion as a social construct. Preview secular, civil, political and religious personality cult. Presents selected examples of sculptural expressions in the history of the cult of personality.
Klíčová slova v angličtině	Cult, cult of personality, political religion, civil religion, propaganda, pro-regime sculptures, sculptural portrait
Přílohy vázané v práci	DVD
Rozsah práce	72
Jazyk práce	Český
